

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Diplomová práce

Problematika umístování imigrantů na český trh práce

Bc. Barbora Plachá

© 2017 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Barbora Plachá

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Problematika umisťování imigrantů na český trh práce

Název anglicky

Issue of placement immigrants on the Czech labour market

Cíle práce

Diplomová práce je zaměřena na problematiku umisťování imigrantů na český trh práce. Hlavním cílem je zjistit, jaké jsou limity a možnosti přijetí imigrantů na český trh práce a identifikovat faktory, které tento proces ovlivňují. Výzkum bude sledovat především emickou perspektivu, tj. pohled samotných imigrantů a dále bude také vycházet z rozhovorů s pracovníky organizací zabývajících se touto problematikou.

Metodika

Teoretická část diplomové práce bude zpracována pomocí studia odborné literatury a dalších relevantních informačních zdrojů. Empirická část práce bude založena na kvalitativním výzkumu, technikou sběru dat se stanou polostrukturované rozhovory s vybranými informátory. Z následného zpracování teoretických poznatků a výsledků z terénního šetření ve vlastní části budou vypracovány závěry diplomové práce.

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

Pracovní migrace, pracovní trh, imigranti, integrace, neziskové organizace.

Doporučené zdroje informací

DRBOHLAV, D., UHEREK, Z. (2007): Reflexe migračních teorií. Geografie – Sborník České geografické společnosti, Vol. 112, No. 2, pp. 125-141.

HORÁKOVÁ, Milada. Zpráva o vývoji pracovních migrací 1993-2006. 1. vyd. Praha: VÚPSV, 2007. 97 s. ISBN 978-80-8700-767-9.

UHEREK, Zdeněk, HONUSKOVÁ, Věra., OŠŤÁDALOVÁ, Šárka., GÜNTER, Ladislav 2016. Migrace: historie a současnost. Ostrava: Pant. ISBN 978-80-905942-9-6.

UHEREK, Zdeněk, Zuzana KORECKÁ a Tereza POJAROVÁ. Cizinecké komunity z antropologické perspektivy: vybrané případy významných imigračních skupin v České republice. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2008, 259 s. ISBN 978-808-7112-120.

UNIVERZITA KARLOVA, – DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost : příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1966-8.

Předběžný termín obhajoby

2017/18 ZS – PEF (únor 2018)

Vedoucí práce

PhDr. Sandra Kreisslová, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra psychologie

Elektronicky schváleno dne 5. 10. 2017

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 9. 10. 2017

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 30. 11. 2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci „Problematika umístování imigrantů na český trh práce“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucí diplomové práce, s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne

Plachá Barbora

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala své vedoucí práce PhDr. Sandře Kreisslové, Ph.D., nejen za trpělivost a podnětné a cenné rady při zpracovávání práce, ale také za inspiraci během celého studia. Dále musím poděkovat členům neziskové organizace Centrum pro integraci cizinců za jejich ochotu a volný čas, který mi věnovali v rámci mého výzkumu k diplomové práci, a také informátorům, bez kterých by tato práce nevznikla. V neposlední řadě pak děkuji své rodině a nejbližším za podporu během celého studia.

Problematika umístování imigrantů na český trh práce

Issue of placement immigrants on the Czech labour market

Souhrn:

Diplomová práce se zabývá postavením cizinců, konkrétně přistěhovalců ze třetích zemí, na českém trhu práce se zaměřením na bariéry, se kterými jsou cizinci během integrace na trh práce konfrontováni. Jejím cílem je zjistit, jaké jsou limity a možnosti přijetí imigrantů na český trh práce, a identifikovat faktory, které tento proces ovlivňují. Výzkum sleduje především emickou perspektivu, tj. pohled samotných imigrantů, a dále je podpořen rozhovory se zástupci neziskové organizace zabývající se touto problematikou. Dané téma je zkoumáno prostřednictvím kvalitativních výzkumných metod. V roce 2017 za tímto účelem proběhl terénní výzkum, během něhož byly provedeny polostrukturované rozhovory jak se samotnými aktéry migrace, tak s pracovníky neziskové organizace Centrum pro integraci cizinců a nabízí pohled jednotlivých informátorů na chápání bariér, se kterými se cizinci v postavení zaměstnanců na novém pracovním trhu musejí potýkat.

Klíčová slova: pracovní migrace, pracovní trh, imigranti, integrace imigrantů, neziskové organizace

Summary:

The diploma thesis deals with the position of foreigners, namely immigrants from third countries, on the Czech labor market, focusing on the barriers faced by foreigners during their integration into the labor market. Its aim is to find out the limits and possibilities of admitting immigrants to the Czech labor market and to identify the factors that influence this process. The research looks mainly at the perspective of view of the immigrants themselves, and is supported by interviews with representatives of non-profit organization dealing with this issue. The topic is explored through qualitative research methods. In 2017, fieldwork was conducted for this purpose, during which semi-structured interviews were conducted with the migration actors themselves and with the staff of the nonprofit organization Centrum pro integraci cizinců and offered a perspective of individual informants on understanding the barriers faced by foreigners as workers in the new labor market they have to struggle with.

Keywords: labour migration, labour market, immigrants, integration of immigrants, non-profit organizations

OBSAH

1. ÚVOD	10
2. CÍL PRÁCE A METODOLOGIE	12
2.1 Výzkumné metody a techniky sběru dat použité v práci	12
2.2 Průběh terénního výzkumu a jeho reflexe.....	13
2.3 Informace o informátorech.....	18
3. LITERÁRNÍ REŠERŠE	20
4. TEORETICKÁ VÝCHODISKA	24
4.1 Migrace, její typologie a teoretické přístupy.....	24
4.2 Integrace, její strategie a modely	30
5. EMPIRICKÁ ČÁST PRÁCE	35
5.1 Migrační trendy v České republice	35
5.2 Integrační politika v České republice.....	38
5.3 Cizinci v České republice a jejich postavení na trhu práce.....	42
5.4 Faktory ovlivňující začlenění cizinců na trhu práce	53
6. VÝSLEDKY A DISKUSE	70
7. ZÁVĚR	72
8. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	74
8.1 Literární zdroje.....	74
8.2 Elektronické zdroje	77
9. PŘÍLOHY	81

SEZNAM GRAFŮ:

Graf č. 1 – Vývoj počtu cizinců v České republice	44
Graf č. 2 – Zaměstnanost cizinců v ČR podle postavení v zaměstnání v letech 1997 až 2015	49

SEZNAM TABULEK:

Tabulka č. 1 – Základní přehled pracovníků neziskové organizace	18
Tabulka č. 2 – Základní přehled informátorů	19
Tabulka č. 3 – Počet cizinců podle typu pobytu a státního občanství k 31. 12. 2016	45
Tabulka č. 4 – Nejčastější státní občanství cizinců podle kraje k 31. 12. 2016.....	46
Tabulka č. 5 –Cizinci evidovaní na úřadech práce podle státního občanství k 31. 12. 2015	50
Tabulka č. 6 – počet evidencí na úřadech práce podle sekcí Klasifikace ekonomických činností k 31. 12. 2015.....	52

SEZNAM PŘÍLOH:

Příloha A – Scénář rozhovorů s cizinci	81
Příloha B – Ukázka pozvánky na kurz češtiny a job klub.....	83

1. ÚVOD

Migrace za prací není nikterak novým či zvláštním fenoménem, s bouřlivými debatami nad její podobou se setkáváme již v historii. Pohlédneme-li na současný evropský kontinent, představuje zde pracovní migrace také dnes významný jev, který se stal předmětem k diskuzi nejen odborné, ale i laické veřejnosti. Mimořádnou pozornost k tomuto fenoménu obrací badatelé různého zaměření – demografové, etnologové a antropologové, sociologové a další. Téma migrace a mobility obyvatelstva – městského i venkovského, je společné pro všechny výše uvedené obory.

Populárním místem pracovních migrantů ze třetích zemí se stala právě Evropa, potažmo Evropská unie. Migrace do evropského prostoru jim přináší především lepší mzdové ohodnocení, které je spojené s novými pracovními příležitostmi, jichž se jim v zemi původu nedostává, a také nové životní možnosti. Přistěhovalci musí zvážit své možnosti a často nezkušení i hůře jazykově vybavení zanechávají svůj majetek ve zdrojových zemích a cestují do jiné země za lepším životem. Evropská unie přijímáním migrantů nasycuje poptávku po chybějící pracovní síle v některých segmentech ekonomiky a kompenzuje nedostatky dané nízkou porodností nebo stárnutím obyvatelstva. Nemusí se ale nutně jednat jen o migraci ze třetích zemí. Setkáváme se i s tzv. vnitřní migrací na evropském trhu práce, kdy sledujeme přesun obyvatelstva z chudší části EU do její bohatší části. Vidíme tak migraci velmi kvalifikovaných občanů z východní a jižní části EU do západní Evropy a do Skandinávie, kteří svůj potenciál a vzdělání nemohou uplatnit ze své zemi původu. Do pracovní migrace se ale zapojují i nízkokvalifikovaní a dlouhodobě nezaměstnaní občané chudších zemí EU. Na uvolněná místa se pak dostávají vysoce kvalifikovaní migranti ze třetích zemí. Předkládaná diplomová práce se snaží svým výzkumem přispět k lepšímu chápání bariér, se kterými se cizinci v postavení zaměstnanců na novém pracovním trhu musejí potýkat. Je důležité zmínit, že v průběhu výzkumu byl osloven pouze omezený vzorek populace a výsledek práce se nedá generalizovat.

Diplomová práce je postavena na kvalitativním výzkumu s metodou polostrukturovaných rozhovorů, jejíž bližší představení lze nalézt v kapitole zabývající se metodologií. Dosavadní stav zkoumané problematiky seznamuje čtenáře s jednotlivými publikacemi a výzkumy, které se zabývají problematikou migrace, integrace a postavením cizinců na trhu práce. Teoretická část práce se pak zabývá nejdůležitějšími teoretickými přístupy ve vztahu k migraci a integraci. Vlastní část práce byla zpracována na základě

výzkumu v terénu, který badatelka prováděla ve spolupráci s neziskovou organizací v Praze. Tato část diplomové práce je rozdělena do několika tematických celků dle provedeného výzkumu. Na začátku se kapitola věnuje obecně migračním trendům v České republice a také její integrační politice. Následně jsou zpracovány informace o struktuře a postavení cizinců na českém trhu práce na základě dat ze statistického úřadu. Poslední část vlastního výzkumu se týká právě faktorů, které ovlivňují začlenění cizinců na český trh práce. Výsledky a shrnutí výzkumu jsou předmětem závěrečných kapitol práce.

2. CÍL PRÁCE A METODOLOGIE

Cílem předkládané diplomové práce je zjistit, jaké jsou limity a možnosti přijetí imigrantů na český trh práce, a identifikovat faktory, které tento proces ovlivňují. Výzkum bude sledovat především emickou perspektivu, tj. pohled samotných imigrantů, a dále bude podpořen rozhovory se zástupci neziskových organizací zabývajících se touto problematikou.

Ke zpracování takového typu práce, se jako vhodný jeví využít kvalitativní výzkum. Miroslav Disman uvádí několik charakteristických rysů pro kvantitativní i kvalitativní výzkum. Jak je známo, kvalitativní výzkum je nenumerické šetření a interpretace sociální reality. Pro lepší pochopení rozdílů postupů kvantitativního a kvalitativního výzkumu je dobré uvědomit si formální rozdíly cílů. U kvantitativního výzkumu je cílem testování hypotéz, jeho podmínkou je získání informace, která je reprezentativní pro celou cílovou skupinu. Naproti tomu u kvalitativního výzkumu jde o porozumění dané problematice, cílem je vytváření nových hypotéz, vytváření teorie.¹

Během kvalitativního výzkumu má badatel možnost získat velké množství informací od jednotlivých informátorů. Oproti kvantitativnímu výzkumu se zde obvykle jedná o malý počet informátorů (v řádu desítek). Získané znalosti tak většinou nelze zobecnit na celou populaci nebo na populaci v jiném prostředí. V rámci kvalitativního výzkumu se také často jedná o časově náročné etapy výzkumu – sběr a analýza dat.²

2.1 Výzkumné metody a techniky sběru dat použité v práci

V průběhu terénního výzkumu byla využita technika sběru dat formou polostrukturovaného rozhovoru³. Tazatel má v takovém případě nachystaný scénář rozhovoru s otázkami, na které potřebuje získat odpovědi. Velkou výhodou je jistá volnost rozhovoru a možnost přizpůsobení, doplnění otázek v dané situaci. Využít nebo hodnotit můžeme i neverbální projevy informátorů. Rozhovor má ale pevně danou strukturu a díky tomu lze provádět srovnání odpovědí od informátorů.⁴Pozor si musíme dát na riziko zkreslení. Při přípravě rozhovoru je důležité mít dobře formulované otázky. Zkoumaná

---

¹DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. s. 283–287.

²HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*.s. 54–62.

³Nebo také rozhovor pomocí návodu, viz HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*.s. 174 – 175.

⁴HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*.s. 174–175.

osoba musí otázce správně porozumět, to znamená, že musí otázku pochopit přesně tak, jak to měl výzkumník na mysli.⁵

Jako další zdroj informací autorka využila i zúčastněného pozorování⁶, které je považováno za důležitý prvek v rámci kvalitativního výzkumu. Jde o přímou nezprostředkovanou účast výzkumníka na životě a chodu studované komunity, kdy probíhá neformální sběr dat při osobní účasti na přirozených jevech, sociálních situacích a procesech skupiny. Zpravidla je ale tato technika doplněna dalšími technikami sběru dat, jako je například již zmiňované interview.⁷

V průběhu výzkumu je také důležité vedení výzkumného deníku, kam badatel zaznamenává terénní zápisky a poznámky. Jednoduše řečeno zde zapisuje vše, co vypořádal a vyhodnotil, a zároveň sem zapisuje i své dojmy a pocity.⁸ Samotný proces psaní poznámek ale ovlivňuje několik faktorů. Někdy je badatel tolik zaměřen na interakci s informátory, že nemá na psaní čas. Důležité je také zohlednit faktor zapomínání, nepozornosti nebo jazykovou bariéru.⁹

Po celou dobu pobytu v terénu je výzkum ovlivněn osobou výzkumníka. Faktory, které působí na celý průběh bádání, jsou povahové rysy výzkumníka, jeho komunikační schopnosti, jazyková vybavenost, zkušenosti i vnitřní motivace. Badatel také sám rozhoduje, kde a co bude zkoumat. Vybírá si vhodné lokality a informátory a sám určuje, kam se jeho výzkum bude posouvat.¹⁰

2.2 Průběh terénního výzkumu a jeho reflexe

Vstup do terénu byl pro autorku poměrně jednoduchý, neboť se v rámci svého zaměstnání zajímá o zaměstnávání cizinců. Na začátku zpracovávání diplomové práce badatelka oslovila několik neziskových organizací, které se zabývají integrací cizinců v České republice. Otevření ke spolupráci byli pouze v neziskové organizaci Centrum pro integraci cizinců (CIC). Zpočátku bylo důležité, aby byla získána v organizaci důvěra,

---

⁵DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. s. 57.

⁶Uvádí se, že právě tuto techniku zavedl polský antropolog Bronislaw Malinowski a její principy popsal v díle *Argonauti západního Pacifiku*, více: MALINOWSKI, Bronislaw. *Argonauts of the Western Pacific*. 1922.

⁷SOUKUP, Martin. *Terénní výzkum v sociální a kulturní antropologii*. s. 93.

⁸SOUKUP, Martin. *Terénní výzkum v sociální a kulturní antropologii*. s. 89.

⁹MACHOVÁ, Barbora. Taje a úskalí terénního výzkumu na Balkáně. In: *Když výzkum, tak kvalitativní: serpentinami bádání v terénu*. s. 43.

¹⁰MACHOVÁ, Barbora. Taje a úskalí terénního výzkumu na Balkáně. In: *Když výzkum, tak kvalitativní: serpentinami bádání v terénu*. s. 32–33.

a proto se domluvila seznamovací schůzka. V organizaci následně badatelka navázala kontakt s pracovníky, kteří jsou v přímém kontaktu s cizinci.¹¹ Díky rozhovorům s pracovníky neziskové organizace CIC a přítomnosti na workshopech pro cizince bylo možné si prohloubit znalosti zkoumaného prostředí a ty pak využít při psaní diplomové práce. Ukázalo se, že k získání kontaktů na informátory nejlépe fungovala metoda sněhové koule.¹² Po navázání kontaktů s odborníky v neziskové organizaci byli postupně oslovováni možní informátoři. K získání dalších informačních zdrojů badatelka využila také kontaktů ze svého zaměstnání, kde oslovila několik cizinců již pracujících v mezinárodní firmě v Praze. Navázaných kontaktů v neziskové organizaci a mezinárodní firmě bylo využito k osobnímu oslovování informátorů. Bylo zapotřebí vytvořit u klientů neziskové organizace důvěru, aby byli následně ochotni spolupracovat. To se dařilo na základě již zmiňované účasti na workshopech neziskové organizace nebo počítačových kurzech, které autorka pro klienty připravila. Tento postup badatelka zpětně hodnotí jako poměrně časově náročný a v případě dalšího terénního výzkumu by šla cestou skupinového seznámení bez účasti na individuálních lekcích.

Vzhledem k tomu, že informátoři badatelku již znali z organizace, úspěšnost oslovení byla velmi vysoká a navázání spolupráce pak velmi rychlé. Osvědčilo se osobní kontaktování potenciálních informátorů, jejich reakce byla pozitivní a s rozhovorem souhlasili. Kontaktování pomocí e-mailu nemělo takový ohlas. Při navazování kontaktů se badatelka setkala v jednom případě i s odmítnutím poskytnout rozhovor. Důvodem bylo přesytení informátorky žádostmi o rozhovor tazateli, kteří ji kontaktovali již v minulosti.

Všichni informátoři pochází z tzv. třetích zemí, ať už ze zemí bývalého Sovětského svazu, Arabského poloostrova, nebo z Afriky. Jako přístupnější se jeví být ženy, což je možné vysvětlit pozicí ženy-badatelky. Informátorky byly v rozhovorech velmi otevřené, povídaly o svých rodinách, životní situaci a dokázaly hovořit i o negativních životních zkušenostech. U mužů předcházelo samotnému rozhovoru delší seznamování, které vedlo k vytvoření větší důvěry v badatelku a poskytovaný rozhovor. Přesto byly jejich odpovědi poměrně strohé a tazatelce se během rozhovorů nedařilo vytvořit uvolněnou atmosféru, tak jako se povedlo v rámci rozhovorů s informátorkami.

Na základě rozhovorů s pracovníky neziskové organizace v kombinaci s informacemi získanými z odborné literatury byly identifikovány a vytvořeny okruhy

---

¹¹S tím souvisí role klíčových informátorů, která se zásadní při získávání informací o zkoumané skupině. Více: HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. s. 194–196.

¹²HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*.s. 152.

témat, kterých se v rámci rozhovoru bylo nutné dotknout. Vzhledem k časové náročnosti rozhovorů, navázání kontaktů a domluvení schůzek trvalo pořizování rozhovorů od března 2017 do září 2017. Rozhovory probíhaly buď v sídle neziskové organizace, nebo na pracovišti mezinárodní firmy. Počáteční ostych informátorů na schůzce se ztratil hned poté, co byl vysvětlen cíl, i účel výzkumného projektu. Všichni účastníci výzkumu byli ujištěni, že jejich osobní data a poskytnuté informace nebudou jakkoli zneužity a slouží výhradě pro potřeby diplomové práce. Autorka svým zdrojům také zaručila absolutní anonymitu, a to v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů.¹³ Všem informátorům jev práci přiřazeno fiktivní označení.¹⁴

Průběh rozhovorů s tematickými celky byl následující:

- Úvod – představení výzkumného projektu ze strany badatelky, představení informátora,
- Zařizování dokumentů/dokladů k povolení pracovat
- Pracovní zkušenosti a uplatnění vzdělání
- Jazyková integrace,
- Zkušenosti se státní správou a poradenskými službami
- Rodinné vazby
- Představy o budoucnosti

Rozhovory probíhaly jak v českém, tak anglickém jazyce. Detailnější rozpis doplňujících otázek se nalézá v příloze A. Všechny pořízené rozhovory jsou uchovány v osobním archivu badatelky a byl k nim dán souhlas se zpracováním a použitím k účelům diplomové práce. Většina rozhovorů byla nahrána jako audiozáznam. V několika případech informátor nesouhlasil s audiozáznamem nebo se jednalo o neformální rozhovor a zde si tazatelka informace zaznamenávala formou zápisků, které jsou také uchovávány v jejím osobním archivu. Na začátku rozhovorů byl vždy vysvětlen účel a cíl projektu. Následně byl informátorům dán prostor k jejich představení, které pokračovalo kladením otázek k předem vytvořeným tematickým celkům. Po absolvování rozhovorů následovala doslovná transkripce získaných dat. V případě audiozáznamu se realizovala pomocí

---

¹³ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 101/2000 Sb. ze dne 4. dubna 2000, o ochraně osobních údajů. *Sbírka zákonů České republiky*. 2000. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&nr=101~2F2000&rpp=15#seznam>

¹⁴Badatelka se řídila Etickým kodexem České asociace sociální antropologie. Více CASAONLINE. *Etický kodex české asociace pro sociální antropologii*. Casaonline.cz[online]. [cit. 2017-11-29]. Dostupné z: <http://www.casaonline.cz/wp-content/uploads/Eticky-kodex-CASA.pdf>.

opakovaného poslechu záznamu a zapisování do textové podoby. Výpovědi informátorů jsou zanechány v plném znění a v hovorové podobě.

V rámci výzkumu autorka také využila metody zúčastněného pozorování, a to na připravených pracovních workshopech pro cizince a na dopoledních setkáních pro ženy cizinky – v tzv. Dámských klubech v neziskové organizaci CIC. V rámci výzkumu se tato metoda etnologického výzkumu ukázala jako zvláště vhodná. Díky tomu se badatelka dostala blíže k informátorům a mohla participovat na jejich sociálním životě. Měla možnost lépe pochopit procesy a vztahy probíhající ve skupině a také myšlení informátorů.

Jako doplňující technika byla použita rovněž analýza dokumentů.¹⁵ Jednalo se zejména o dokumenty od pracovníků v neziskové organizaci CIC (výstupní zprávy neziskové organizace, vstupní dotazníky pro klientky neziskové organizace, informační materiály atd.), dále o legislativní dokumenty významné v oblasti integrace poskytované Ministerstvem vnitra nebo dokumenty, které zpracovává Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. Analýza těchto dokumentů spočívala ve vyhledávání deskriptivních dat, zejména věcných informací o integrační politice v České republice a fungování neziskových organizací v této oblasti. Studium dokumentů také sloužilo jako nástroj triangulace dat, tedy k ověřování platnosti určitých výpovědí informátorů

Během výzkumu se badatelka potýkala s několika problematičtějšími fázemi. Jednalo se o fázi při navazování důvěry s informátory a dotazování během interview a fázi ukončení výzkumu a „rozloučení“ s informátory. Důležité bylo navodit během rozhovoru přátelskou atmosféru, která pomůže k větší důvěře ve vztahu tazatel – dotazovaný. Nyní se dostáváme k jednomu z etických problémů výzkumů tohoto typu. Nastolení přátelské atmosféry bylo částečně ze strany badatelky „hrané“ nebo předstírané. S informátory bylo toto přátelství uzavřeno jen po dobu výzkumu, kdy jim mělo pomoci (a pomoci také autorce) při vyprávění jejich zkušeností a zážitků. Po skončení výzkumu badatelka věděla, že se do skupiny chce vracet pouze částečně, tj. že nebude do neziskové organizace docházet pravidelně atd. Druhým problémem bylo ukončení výzkumu a odchod „z terénu“. Na začátku šetření badatelka otázku odchodu z terénu vůbec neřešila. To nastalo až během jednotlivých rozhovorů, kdy se s informátory navázal bližší vztah, a řešila se otázka, jak se za sdílené příběhy odvděčit. Nakonec to badatelka vyřešila tak, že každému z informátorů na konci rozhovoru vřele poděkovala za čas, který jí věnovali, a především za důležité informace, které jí poskytli. Po odchodu z výzkumu pak v autorce zůstal pocit, že

---

¹⁵Více v HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*.s.130–132 a 204–205

informátoři byli oklamáni již zmiňovaným „přátelstvím“ během rozhovoru. Badatelka několika informátorům také vedla počítačové kurzy, o které měli zájem, účastnila se workshopů pro cizince nebo si přišla „popovídat“ a zpestřit klientkám v neziskové organizaci dopoledne v rámci Dámského klubu.

2.3 Informace o informátorech

Kontakty na informátory byly získány díky stáži v neziskové organizaci a také na základě pracovních zkušeností z mezinárodní firmy. Rozhovory s informátory spolupracujícími s neziskovou organizací CIC probíhaly přímo na půdě neziskové organizace, vždy v předem domluvený čas. K rozhovoru byla zamluvena učebna, aby byl rozhovor veden bez rušivých elementů. Rozhovory s informátory z mezinárodní společnosti byly organizovány přímo na pracovišti, kde byla také vždy zamluvena zasedací místnost.

Celkově bylo provedeno patnáct polostrukturovaných rozhovorů s cizinci a tři volné rozhovory s pracovníky neziskové organizace. Detaily o informátorech (věk, vzdělání, typ pobytu v ČR, atd.) a formě rozhovoru jsou uvedeny níže v přehledných tabulkách. Do výzkumu byli zařazeni pouze cizinci, kteří mají volný vstup na trh práce a hledají nebo si hledali formu zaměstnání jako zaměstnanci (tedy nechtějí podnikat). Badatelka se v práci chtěla zabývat dalšími bariérami, které přistěhovalci mají při vstupu na trh práce, než je samotná administrativní zátěž. Následující tabulky číslo jedna a dva podávají základní informace o informátorech.

Tabulka č. 1 – Základní přehled pracovníků neziskové organizace

Označení informátorů	Nezisková organizace	Pracovní zařazení v neziskové organizaci	Vzdělání	Forma rozhovoru
L	CIC	Sociální pracovník ve službě Perspektiva pro nezaměstnané	VŠ	Zápis info
K	CIC	Sociální pracovnice ve službě Perspektiva pro nezaměstnané	VŠ	Zápis info
K2	CIC	Specialistka na trh práce	VŠ	Audiozáznam

Zdroj: Vlastní zpracování na základě provedených interview.

Tabulka č. 2 – Základní přehled informátorů

Pořadí	Označení informátora	Občanství	Pohlaví	Věk (v letech)	Délka pobytu v ČR	Rodinný stav	Vzdělání	Znalost jazyka ¹⁶	Pracovní zařazení	Pobytový status v ČR	Forma rozhovoru
1.	R1	Jemen	žena	31	2 roky	-	VŠ – sociologie	Angličtina	Finance	Doplňková ochrana	Audiozáznam
2.	A1	Makedonie	žena	30	6 let	Vdaná	VŠ - filologie	Čeština	Hledá zaměstnání	Trvalý pobyt	Zápis informací
3.	A2	Jemen	žena	32	2 roky	-	VŠ – jazykové zaměření	Angličtina	Finance	Doplňková ochrana	Audiozáznam
4.	L1	Ukrajina	žena	54	2 roky	-	VŠ – umělecká	Čeština	Hledá zaměstnání	Trvalý pobyt	Audiozáznam
5.	M1	Ukrajina	žena	29	11 let	Vdaná	-	Čeština	Mateřská dovolená	Trvalý pobyt	Zápis informací
6.	D1	Turecko	žena	33	0,5 roku	Vdaná	-	Angličtina	Hotelnictví	Povolení k pobytu, sloučení rodiny	Zápis informací
7.	D2	Rusko	žena	25	2 roky	Svobodná	VŠ – ekonomická	Angličtina	Účetní	Pracovní povolení na základě vystudování české VŠ	Audiozáznam
8.	J1	Filipíny	žena	32	2 roky	Vdaná	VŠ – finance	Angličtina	Účetní	Pracovní povolení na základě vystudování české VŠ	Audiozáznam
9.	S1	Venezuela	žena	-	2 měsíce	Svobodná	VŠ – technická	¹⁷	Hledá zaměstnání	Doplňková ochrana	Zápis informací
10.	J2	Srbsko	žena	48	17 let	Vdaná	VŠ – právnická	Čeština	V současné době podniká	Trvalý pobyt	Zápis informací
11.	E1	Rusko	Žena	50	7 let	Vdaná	VŠ – zemědělské zaměření	Čeština	V současné době podniká	Trvalý pobyt	Audiozáznam
12.	Y1	Egypt	muž	25	2 roky	Svobodný	VŠ – technické zaměření	Angličtina	Účetní	Pracovní povolení na základě vystudování české VŠ	Audiozáznam
13.	K1	Kazachstán	žena	29	10 let	Svobodná	VŠ - finance	Angličtina	Účetní	Trvalý pobyt	Audiozáznam
14.	O1	Rusko	žena	33	10 let	Svobodná	VŠ – finance	Angličtina	Účetní	Trvalý pobyt	Audiozáznam
15.	K2	Eritrea	muž	56	3 roky	-	Střední škola	Čeština ¹⁸	Pomocné práce ve skladu	Doplňková ochrana	Zápis informací

Zdroj: Vlastní zpracování na základě provedených interview.

¹⁶Sloupec – Znalost jazyka – informuje, zda informátor ovládá český jazyk nebo anglický jazyk.

¹⁷Informátorka S2 byla v době výzkumu v České republice teprve dva měsíce, neovládá ani český, ani anglický jazyk. Informace byly překládány ze španělštiny do českého jazyka.

¹⁸Informátor K2 hovoří česky na základní úrovni a jazyk anglický ovládá také pouze na základní úrovni. Informace byly často překládány od pracovníka neziskové organizace.

3. LITERÁRNÍ REŠERŠE

Záměrem kapitoly je představit doposud publikovanou literaturu, studie a projekty, které se vztahují k tématu migrace, integrace a cizinci na českém trhu. Jak ve své knize *Terénní výzkum v sociální a kulturní antropologii* uvádí Martin Soukup, právě rešerše literatury představuje výchozí bod každé badatelské práce, protože nemá smysl opakovat dobře známé skutečnosti a zmnožovat je. Znalost relevantní literatury prohlubuje možnosti porozumění zkoumaných jevů.¹⁹

Solidní přehled o možných přístupech k migraci podává kniha *Theories of Migration* od anglického sociologa Robin Cohena²⁰, která je spojením mnoha vědních disciplín a myšlenkových proudů a která reflektuje problém absence jedné teorie migrace. Pokusy o vybudování jednotné teorie migrace byly omezeny její samotnou rozmanitostí, kdy je třeba zvažovat několik úhlů pohledů na migraci. Autor v této knize v sedmadvaceti kapitolách mapuje teorie migrace. Jedná se o soubor článků nebo studií autorů hlavních společenskovědních disciplín, ve kterých zveřejňují své postoje k migraci.²¹

V publikaci *Evropa v pohybu: evropské migrace dvou staletí* analyzuje Klaus J. Bade²² mnohotvárnost, rozdílnost i společné prvky migračních proudů, které zasáhly evropský kontinent v posledních dvou staletích. V rozsáhlém záběru sleduje migraci, pohyb nových obyvatel do Evropy, ale také jejich pohyb v rámci kontinentu. Zaměřuje se na hospodářské a politické dopady migrace a s ní spojené naděje a předsudky, a také monitoruje všední život nově příchozího obyvatelstva, který je spojen se všedními problémy migrantů.²³

Historickým vývojem migrací orientovaným především na evropský kontinent a na jeho proměnu v posledních dvaceti letech se zabývá kolektivní dílo *Migrace: Historie a současnost*. Jednotliví autoři se v této knize staví do konfrontace s otázkami, které přináší současnost ve spojitosti s migrací – vývoj migrace z různých úhlů pohledů, které migrace

---

¹⁹SOUKUP, Martin. *Terénní výzkum v sociální a kulturní antropologii*. s. 83–84.

²⁰Robin Cohen je anglický sociolog zabývající se oblastí globalizace a migrace. Je emeritní profesor rozvojových studií na Kellogg College, University of Oxford a bývalým ředitelem Mezinárodního institutu pro migraci.

²¹COHEN, Robin, ed. *Theories of migration*. Cheltenham: Edward Elgar, 1996. xvii, 512 s. The international library of studies on migration; 1. An Elgar reference collection. ISBN 1-85898-001-1.

²²Klaus Jürgen Bade je německý emeritní profesor současných dějin na univerzitě v Osnabrücku a odborný konzultant a migrační expert.

²³BADE, Klaus J. *Evropa v pohybu: evropské migrace dvou staletí*. Translated by Alexej Kusák. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, 497 s. ISBN 80-7106-559-5.

se dotkly České republiky a proč o nich veřejnost mnoho neví, jak probíhá adaptace migrantů v novém prostředí a další.²⁴

Bližší specifikací a i určitou typologií důležitých teorií migrace se zabývají autoři Caroline B. Brettell a James F. Holyfield v publikaci *Migration Theory, Talking Across Disciplines*. Autoři knihu rozdělili do statí, které představují různé přístupy k migraci v rámci jednotlivých relevantních vědních oborů. Prosazují názor, že není reálné vytvořit jednu komplexní teorii migrace, která by zahrnovala všechny aspekty migrování.²⁵

Dušan Drbohlav a Zdeněk Uherek přináší svůj pohled na migrační teorie například ve svém textu *Reflexe migračních teorií*. Příspěvek se zaměřuje primárně na teorie mezinárodní migrace, ale některá zobecnění se týkají také migrace vnitřní. Autoři si stanovili několik cílů, které má text přinést: 1) má upozornit na problémové aspekty spojené s tvorbou a aplikací migračních teorií, 2) ve zkratce představují migrační teorie, a to v časovém vývoji, a 3) stručně diskutují dichotomii mikro a makro přístupů k migrační problematice.²⁶

Zajímavý náhled na politiku integrace má publikace *Politics and policies of integration in Austria, Hungary, Czechia, Denmark and at the EU level* kolektivu autorů v čele s Radko Hokovským a Jiřím Kopalem z organizace Think-tank Evropské hodnoty. Jak již z názvu vyplývá, studie se zaměřily na oblast Rakouska, Maďarska, České republiky a Dánska, kde zkoumají dvě oblasti: její první polovina se zaměřuje na rovinu politického diskursu, který se týká integrace menšin a imigrantů, druhá polovina se věnuje evaluaci samotných integračních politik. Ve studii autoři ukázali, že politické strany hlavního proudu jsou ve srovnání s extremistickými stranami mnohem méně ochotné anebo schopné zdůvodnit a vysvětlit voličům své politické postoje ohledně imigrantů a menšin. Předpokládají, že tento nedostatek politické komunikace je hlavním důvodem dominance populistů a extremistů ve veřejné debatě o tomto tématu. Z toho důvodu jsou pak okrajové strany vnímány voliči jako kompetentnější k řešení problémů v dané oblasti.²⁷

---

²⁴UHEREK, Zdeněk, Věra HONUSKOVÁ, Šárka OŠŤÁDALOVÁ a Vladislav GÜNTER. *Migrace: historie a současnost*. Ostrava: Občanské sdružení PANT, 2016, 143 s. Moderní dějiny. ISBN 978-80-905942-9-6.

²⁵BRETTELL, Caroline. a James Frank HOLLIFIELD. *Migration theory: talking across disciplines*. 2nd ed. New York: Routledge, 2008. ISBN 978-0415954273.

²⁶DRBOHLAV, D., UHEREK, Z. *Reflexe migračních teorií*. Geografie – Sborník České geografické společnosti, 2007, Vol. 112, No. 2, pp. 125–141.

²⁷HOKOVSKÝ, Radko a Jiří KOPAL, ed. *Politics and policies of integration in Austria, Hungary, Czechia, Denmark and at the EU level*. 2nd printed ed. Brno: League of Human Rights, 2013, 402 s. ISBN 978-80-87414-12-5. Dále také: HOKOVSKÝ, Radko a Jiří KOPAL. Doporučení: Jak mají politické strany čelit

Různým chápáním termínu integrace se zabývá český etnolog Zdeněk Uherek ve svém příspěvku *Integrace cizinců z hlediska emického a etického*, v níž zohledňuje emické a etické aspekty této problematiky. V souvislosti s pracovní migrací a integrací cizinců stojí za zmínku i kolektivní publikace *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy: vybrané případy významných imigračních skupin v České republice*, kde se autoři zajímají o problematiku migrací do České republiky a na specifika adaptace do české společnosti v závislosti na zemích původu. Studie se soustřeďují na imigraci z Ukrajiny, Makedonie a Vietnamu.²⁸

Procesem sociální integrace přistěhovalců a zejména pak integrací na pracovní trh v České republice se zabývá kniha *Sociální integrace přistěhovalců v České republice* výzkumného týmu složeného z pracovníků brněnského Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí v čele s Miroslavou Rákoczyovou a Robertem Trbolou. Stěžejní jsou pro práci kvalitativní rozhovory s přistěhovalci, kteří žijí v České republice již dlouhodobě. Různé aspekty procesu integrace do života hostitelské společnosti jsou zpracovány formou dílčích případových studií, které jsou rozděleny do skupin podle zemí původu přistěhovalců. Každá ze studií představuje samostatnou kapitolu monografie a pozornost věnuje sociální integraci dané skupiny v různých dimenzích tohoto procesu. Kniha rozkrývá řadu specifík jednotlivých skupin, současně však ukazuje i na společné rysy sociální integrace, které se projevují bez ohledu na původ přistěhovalců.²⁹

Ve studii *Multikulturalismus a politiky integrace přistěhovalců v Česku* se její autorka Andrea Baršová zabývá vývojem integrační politiky cizinců směrem od důrazu na imigrační komunity, tj. od pojetí, které bylo ovlivněno některými multikulturálními přístupy, k občanské integraci a individualistickému přístupu. Občanský přístup podle ní klade důraz na vzájemné vymezení podmínek přijetí mezi přistěhovalcem a hostitelskou společností.³⁰

---

politickým extremistům? [online]. 2014, , 4 [cit. 2017-9-27]. Dostupné z: <http://www.evropskehodnoty.cz/wp-content/uploads/2014/01/Doporu%C4%8Den%C3%AD-Jak-maj%C3%AD-politick%C3%A9-strany-%C4%8Delit-politick%C3%BDm-extremist%C5%AFm.pdf>

²⁸UHEREK, Zdeněk. Integrace cizinců z hlediska emického a etického. In: *Etnologický ústav AV ČR, v. v. i.* [online]. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2005 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fceb50bfa263ef/ZUherek_Integrace_cizincu.pdf a UHEREK, Zdeněk, Zuzana KORECKÁ a Tereza POJAROVÁ. *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy: vybrané případy významných imigračních skupin v České republice*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2008, 259 s. ISBN 978-80-87112-12-0.

²⁹RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, Robert TRBOLA a Ondřej HOFÍREK. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009, 309 s. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-023-0.

³⁰BARŠOVÁ, Andrea. *Integrace přistěhovalců v Evropě: od občanské integrace k multikulturalismu a zpět?* [online]. In: . Migrace online, 2005, s. 13 [cit. 2017-9-27]. Dostupné

Na internetových stránkách Ministerstva vnitra České republiky můžeme nalézt několik studií, které se věnují aktuální situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky. Studie *Analyza aktuální situace v oblasti integrace cizinců na území České republiky* je rozdělena na dvě části, přičemž první z nich je zaměřena na analýzu struktury populace cizinců v období do roku 2015 a je zacílena na občany třetích zemí, kteří legálně pobývají na území České republiky. Druhá část práce se zabývá analýzou problémů v oblasti integrace cizinců, jako je vztah majority k cizincům, jaké jsou bariéry integrace z pohledu cizinců, integrací cizinců na regionální a lokální úrovni a dále například informovaností a orientací cizinců ve společnosti.³¹

Mezinárodní pracovní migrací, jejím vývojem a trendy, ale i integrací cizinců na český trh práce a případnými bariérami se zabývá také Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. Milada Horáková na tato témata zpracovala několik projektů a odborných monografií. V roce 2008 zpracovala studii *Dlouhodobé trendy ve vývoji pracovních migrací v České republice*, která sleduje dlouhodobé vývojové tendence s důrazem na pracovní migraci v České republice. Dynamika zahraničních migrací se zrychluje a roste nejen podíl cizinců na pracovní síle, ale především podíl cizinců v obyvatelstvu. Zatímco zpočátku byly migrace vyvolávány zejména poptávkou po levné pracovní síle, dnes již jsou v pohybu řetězové migrace, v jejichž důsledku se trvale usazuje stále větší počet cizinců. Horáková ve studii tvrdí, že Česká republika získává díky migracím pracovní sílu, která přispívá ke zvýšení celkové zaměstnanosti obyvatelstva. Perspektivně získává ze zahraničí i nové obyvatele, kteří mohou přispět k určitým pozitivním změnám v demografickém vývoji.³²

---

z: https://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fceb50bfa263ef/ABarsova_Integrace_pristehovalcu_v_Evrope.pdf

³¹*Analyza aktuální situace v oblasti integrace cizinců na území České republiky* [online]. Ministerstvo vnitra České republiky, 2016, , 40 [cit. 2017-9-27]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/migrace/soubor/analyza-aktualni-situace-v-oblasti-integrace-cizincu-pdf.aspx>.

³²HORÁKOVÁ, Milada. *Dlouhodobé trendy ve vývoji pracovních migrací v České republice*. Praha: VÚPSV, 2008, 114 s. ISBN 978-80-7416-020-2.

4. TEORETICKÁ VÝCHODISKA

4.1 Migrace, její typologie a teoretické přístupy

Vznik moderní společnosti je neodmyslitelně spjat s migrací. Společnosti byly založeny na přeměnách sociálních a ekonomických struktur, které vyvolaly nejdříve vlny migrace z venkova do měst a následně pak z evropského kontinentu za oceán. Naopak po druhé světové válce v důsledku dekolonizace a expanze západní formy života následovaly vlny migrace směřující do západní společnosti. Závěr dvacátého a počátek tohoto století, který je spojen s ekonomickým rozvojem, je pak v souvislosti s migrací typický nárůstem mobility lidí v celosvětovém měřítku.³³

Vymezení migrace není jednoduché, a proto o ní musíme uvažovat v širokém kontextu a chápat ji jako komplexní nebo multidimezionální pojem. S každou vědní disciplínou je spojen jiný pohled na teorii migrace. Také příčiny migrace jsou různé, může se jednat o tzv. migranty – globály/kosmopolity³⁴, kteří tvoří novou sociální třídu úspěšných. Na druhou stranu jsou zde pak oběti hromadných vysídlování z důvodů válečných konfliktů, etnických čistek a také přírodních katastrof. Pokud se zaměříme na význam pojmu migrace z antropologického hlediska, vyjadřuje se jím přesun jednotlivců i skupin v prostoru. Spolu s porodností a úmrtností je klíčovým prvkem v procesu populačního vývoje a výrazně ovlivňuje společenské a kulturní změny obyvatel na všech úrovních.³⁵

Migrace trvale provázejí lidskou existenci, ale její formy se mění. Proměnami migrace v čase se zabýval William Petersen, autor obecné typologie migrace poprvé uveřejněné v roce 1958.³⁶ Prvním pojmem, kterým se můžeme v rámci typologie migrace zabývat, je kritérium lokalizace. To Petersen dělí na migraci mezinárodní, o níž hovoříme, když dochází k pohybu obyvatelstva mezi státy, a migraci interní nebo vnitřní. O vnitřní

---

³³HENIG, David. Migrace. *Centrum aplikované antropologie a terénního výzkumu (CAAT)* [online]. 2007, 07/9, 10 [cit. 2017-10-04]. Dostupné z: http://www.antropologie.org/sites/default/files/publikace/downloads/149_149_david_henig_migrace.pdf

³⁴Více: BAUMAN, Zygmunt. *Globalizace: důsledky pro člověka*. s. 93 – 120.

³⁵Terminologický slovník - krizové řízení a plánování obrany státu. *Ministerstvo vnitra České republiky*[online]. Praha, 2017 [cit. 2017-6-22]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/migrace/docDetail.aspx?docid=21266713&doctype=ART>

³⁶UHEREK, Zdeněk. Migrace a formy soužití v cílových prostorech. In: *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit: (antropologická perspektiva)*. s 258.

migraci hovoříme v případě, že dochází k migraci uvnitř státu.³⁷ Dalším pojmem je kritérium příčiny, které lze rozdělit na migraci dobrovolnou, tedy akt vědomé, dobrovolné volby, kam zpravidla řadíme pracovní migraci, migraci z důvodu sjednocení rodiny nebo migraci za účelem studia, a migraci nedobrovolnou, kde jde o nedobrovolné rozhodnutí migrovat buď z politického, náboženského nebo environmentálního důvodu.³⁸

Z historického hlediska můžeme nedobrovolnou migraci spatřovat dle Williama Petersena³⁹ i v konzervativní migraci, kdy cílem putování bylo zachovat původní životní podmínky a směr pohybu určovaly přírodní podmínky jako vodní toky, hory, neprostupné lesy. Pokud se skupina pohybovala pravidelně a často a migrace byla plánovanou součástí jejího života, hovoříme o nomádismu. Vedle kolektivní konzervativní migrace existovala i v nejjednodušších společnostech migrace individuální v souvislosti s exogamními, meziskupinovými sňatky, kdy jeden z manželských partnerů odcházel do rodiny v jiné lokalitě. S migrací je i u jednoduchých společností spojen též obchod a přinejmenším od starověku cesty za poznáním a za vzděláním.⁴⁰ Poslední možným pohledem je kritérium časovosti, dle něž přesun obyvatelstva rozdělujeme na migraci permanentní a dočasnou.

Teoretické vymezení migrace úzce souvisí s hledáním příčin a důsledků tohoto procesu. Ucelenější migrační teorie, se kterými se dodnes ve společenských vědách pracuje, vznikají od druhé poloviny 19. století. Jednou z důležitých osobností historie migrace byl statistik E. G. Ravenstein, který se v letech 1885–1889 pokusil formulovat zákonitosti migrace. Ravenstein ve svých migračních zákonech reaguje na celou řadu diferencovaných typů migrací. V době publikování měly opodstatnění. Platnost některých Ravensteinových zákonů v současnosti by se však musela ověřit.⁴¹

Své přístupy k tomuto fenoménu zaujala také Chicagská sociologická škola, která navazovala na německou sociologickou tradici. Právě na přelomu 19. a 20. století se výrazně posunulo vnímání migrace, která už nebyla chápána jen jako mechanické přemísťování z místa na místo, nýbrž nově i jako proces vyvazování se ze sociálních vazeb

---

³⁷HENIG, David. Migrace. *Centrum aplikované antropologie a terénního výzkumu (CAAT)* [online]. 2007, 07/9, 10 [cit. 2017-10-04]. Dostupné z: http://www.antropologie.org/sites/default/files/publikace/downloads/149_149_david_henig_migrace.pdf

³⁸HENIG, David. Migrace. *Centrum aplikované antropologie a terénního výzkumu (CAAT)* [online]. 2007, 07/9, 10 [cit. 2017-10-04]. Dostupné z: http://www.antropologie.org/sites/default/files/publikace/downloads/149_149_david_henig_migrace.pdf

³⁹PETERSEN, William. A General Typology of Migration. In: *Theories of migration*. s. 3–13.

⁴⁰UHEREK, Zdeněk. Migrace a formy soužití v cílových prostorech. In: *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit: (antropologická perspektiva)*. s. 259.

⁴¹UHEREK, Zdeněk. Migrace a formy soužití v cílových prostorech. In: *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit: (antropologická perspektiva)*. s. 260.

ve zdrojovém prostoru a navazování nových sociálních vazeb v cílové zemi.⁴² Příslušníci Chicagské školy se zabývali studiem evropských migrantů žijících v USA a jejich integrací a zavedli pojmy disorganizace a reorganizace sociálních vztahů. Znáмым dílem této školy je kniha *The Polish Peasant in Europe and America* z let 1918–1920 autorů W. I. Thomase a F. Znanieckého, kde poukazují na to, že ani vzdálenost mezi dvěma kontinenty nezabránila komunikaci prostřednictvím korespondence. Právě William Isaac Thomas rozpracoval koncept *disorganizace*, ve kterém ukazuje, že migrující jedinci často migrací ztrácí primární sociální vazby, které v novém prostředí musí obnovovat nebo substituovat jinými sociálními spojeními, a to i těmi, které se mohou pohybovat za hranicí legality.⁴³ Tématem migrace a integrace do nových životních podmínek se zabývala celá řada dalších autorů Chicagské školy. Burgess například spojoval fenomén migrace a integrace přistěhovalců do nového prostředí s otázkami zónování ve městě. V Chicagském prostředí pozoroval, že imigranty primárně přitahují některé oblasti města, zejména chudší čtvrti v blízkosti průmyslových podniků, jež souhrnně označoval jako tranzitní zónu. S postupující integrací do prostředí cílové země předpokládal i změny prostorové lokace imigrantů ve městě. Vedle zónování Burgess studoval v souvislosti s migrací také změny v rodinném životě (změny sociálního chování a interakce celých etnických skupin).⁴⁴

Stejně jako německá sociologie, ani Chicagská škola nechápala migraci jako jednoznačně negativní jev. Zdeněk Uherek a Dušan Drbohlav ve svém článku *Reflexe migračních teorií*⁴⁵, že imigranti nabývají v novém prostředí specifický sociální status. To, že jsou vyvázáni z původního prostředí a zároveň nejsou začleněni do prostředí nového, jim může poskytnout určitý společenský nadhled. Usedlé obyvatelstvo často předpokládá, že ten, kdo cestuje, zná lidi a svět a je obdařen mnohými dovednostmi, které oni sami postrádají. Další z významných osobností Chicagské školy, R. E. Park, toto téma rozpracoval ve své teorii marginality, která navazuje na myšlenky Thomase a představuje člověka mezi dvěma kulturami, osvobozeného od svazujících kulturních konvencí. Marginalizovaní lidé v konceptech Parka jsou nejen vykořenění, ale jsou též invenční,

---

⁴²DRBOHLAV, Dušan a Zdeněk UHEREK. Reflexe migračních teorií. In: *Geografie: sborník České geografické společnosti*. s.128.

⁴³UHEREK, Zdeněk. Migrace a formy soužití v cílových prostorech. In: *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit: (antropologická perspektiva)*. s 260–261. A dále také DRBOHLAV, Dušan a Zdeněk UHEREK. Reflexe migračních teorií. In: *Geografie: sborník České geografické společnosti*. s.128.

⁴⁴JERÁBEK, H. Chicagská sociologická škola a počátky Chicagské univerzity. In: *Historická sociologie*. s. 37 - 39. Dále také DRBOHLAV, Dušan a Zdeněk UHEREK. Reflexe migračních teorií. In: *Geografie: sborník České geografické společnosti*. s.128.

⁴⁵DRBOHLAV, Dušan a Zdeněk UHEREK. Reflexe migračních teorií. In: *Geografie: sborník České geografické společnosti*. s.129.

vynalézaví a přinášejí často sociální změnu a kulturní pokrok. Ve sborníku *The City*⁴⁶, který vznikl pod jeho vedením, se soustředil na otázku sociálního života imigračních komunit, úlohu imigrantského tisku a nutných podmínek integrace do majoritní společnosti.⁴⁷

Zde musíme zdůraznit, že se jednalo o průkopnické práce, významný přínos sociologické teorii, které daly základ pro další výzkumy. Dnes se na ně ale již neodkazuje, protože styl migrace je od dob Chicagské sociologické školy odlišný.

V rámci studia mezinárodní migrace existuje několik teorií, které se vyvíjely nezávisle na sobě a v rámci různých odvětví. Teorie se často liší v tom, kterou příčinu považují při vzniku mezinárodní migrace za hlavní a na které otázky hledají odpověď. Dále jsou uváděny některé dnes používané hlavní migrační teorie či koncepty, a to bez časové souslednosti. Teorie migrace, jako každá teorie, prochází vývojem, a proto platí, že základy těchto modelů/teorií jsou stále podrobovány řadě diskusí, které pak vedou ke vzniku dalších a jiných variant těchto konceptů.

Začneme teorií *push-pull*, která vzniká v šedesátých letech 20. století představil ji Donal J. Bogue v textu *Techniques and hypotheses for the study of differential migration*.⁴⁸ Teorie se zaměřila na faktory, které ovlivňují rozhodnutí migrantů k přesunu. Myšlenkou teorie je, že k tomu, aby došlo k migraci, musí existovat determinanty, které obyvatele z území, kde žije, vytlačují (*push*), a na druhou stranu jsou síly, které člověka přitahují (*pull*) na území, kam směřuje.⁴⁹ K první skupině faktorů *push* řadíme demografický růst, nízkou úroveň životních podmínek, nedostatek ekonomických a pracovních příležitostí a politické represe. K druhé skupině *pull* faktorů lze zařadit poptávku po práci, dostupnost pozemků, příznivé ekonomické příležitosti a politickou svobodu.⁵⁰ Teorii dále rozvinuli Clifford Jansen a Everett S. Lee⁵¹, kteří ale uplatňují pojmy

---

⁴⁶Více PARK, R. E., BURGESS, E. W., MCKENZIE R. (eds): *The City*. Chicago, London: University of Chicago Press, první vydání, 1925.

⁴⁷DRBOHLAV, Dušan a Zdeněk UHEREK. Reflexe migračních teorií. In: *Geografie: sborník České geografické společnosti*. s.129.

⁴⁸Ve své studii *Migrace a formy soužití v cílových prostorech* to uvádí Zdeněk Uherek, více: BOGUE, Donal J. 1963. "Techniques and Hypotheses for the Study of Differential Migration: some Notes from an Experiment with U.S. Data." International Population Conference, New York 1961 London: UNESCO; Jansen, C. 1969. Some Sociological Aspects of Migration. In: *Migration*, ed. J. A. Jackson. Cambridge, Mass: Harvard University Press; Lee, E. S. 1969. A Theory of Migration. *Demography* 3: 47–57.

⁴⁹UHEREK, Zdeněk. Migrace a formy soužití v cílových prostorech. In: *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit: (antropologická perspektiva)*. s 260–261.

⁵⁰VOJTKOVÁ, Michaela. Teorie mezinárodní migrace. *SOCIOweb* [online]. 2005, 5_2005[cit. 2017-8-26]. ISSN 1214-1720. Dostupné z: http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/124_socioweb_5.pdf

⁵¹Více: LEE, Everett S. A Theory of Migration. In: *Theories of migration*. s. 14–24.

výchozího a cílového prostoru, přitažlivých a odpuzujících faktorů a dále berou v potaz překážky, které migranta čekají v případě, že započne migrační pohyb uskutečňovat.⁵² Komplexita migračního procesu vede také k tomu, že tvorba a aplikace teorií a závěry studia migrací se často rozcházejí. Je tomu tak i u teorie *push-pull*, autoři Golledge a Stimson (1987) doporučují využití modelu na mikro-úrovni, oproti tomu právě Bogue zdůrazňuje, že právě na této úrovni je použití modelu omezené. Známa je také kritika této teorie, dle níž model *push-pull* fenomén migrace velmi zjednodušuje.⁵³

Jiný pohled zejména na pracovní migraci přináší *neoklasický přístup*; ten předpokládá, že nabídka a poptávka po pracovních silách není ve světovém měřítku rovnoměrná. Jak ve svém příspěvku uvádí Zdeněk Uherek, nerovnoměrné jsou v různých částech světa také mzdy za shodné pracovní úkony a životní náklady. Migrant s těmito faktory počítá a kalkuluje tak, aby maximalizoval svůj zisk. Tento předpoklad je brán v úvahu již v Rawensteinových pracích a pomocí neoklasického přístupu lze vysvětlit celou řadu současných toků ekonomické migrace.⁵⁴ Neoklasický přístup má dvě roviny. *Makroteorie*⁵⁵ vysvětluje pracovní migraci v procesu ekonomického rozvoje, kdy migrace vzniká v důsledku nerovnováhy nabídky a poptávky po pracovních silách. Dalo by se předpokládat, že migrace směřuje z méně vyspělých zemí (kde jsou nízké platy a je zde přebytek pracovních sil) do oblastí rozvinutých, kde jsou vysoké platy, ale je nedostatek pracovních sil. Teorie předpokládá, že bude-li tato nerovnováha odstraněna, tedy bude-li v chudších oblastech poptávka po pracovních a porostou-li tu mzdy, dojde k eliminaci migrace. *Mikroteorie*⁵⁶ („human capital model“) naopak vychází z úvahy, že člověk migruje s očekáváním zlepšení celkové životní situace a věří, že zisky převáží nad náklady/ztrátami z migrace, a to buď okamžitě, nebo v dlouhodobém horizontu.⁵⁷ Mezi výdaje může zařadit náklady na cestu, náklady na život před tím, než jedinec najde práci, úsilí vynaložené na studium nového jazyka a seznámení s novou kulturou. Volbu také

---

⁵²UHEREK, Zdeněk. Migrace a formy soužití v cílových prostorech. In: *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit: (antropologická perspektiva)*. s 261–262.

⁵³DRBOHLAV, Dušan a Zdeněk UHEREK. Reflexe migračních teorií. In: *Geografie: sborník České geografické společnosti*. s.127. Více GOLLEDGE, R. G., STIMSON, R. J. *Analytical Behavioural Geography*. New York: Croom Helm. 1987.

⁵⁴UHEREK, Zdeněk. Migrace a formy soužití v cílových prostorech. In: *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit: (antropologická perspektiva)*. s 263

⁵⁵Teorií se zabývá: MASSEY, Douglas. S., Joaquín ARANGO, Graeme HUGO, Ali KOUAOUCI, Adela PELLEGRINO, J. Edward TAYLOR. Theories of International Migration. In: *Theories of migration*. s. 183–186.

⁵⁶Tamtéž.

⁵⁷DRBOHLAV, Dušan a Zdeněk UHEREK. Reflexe migračních teorií. In: *Geografie: sborník České geografické společnosti*. s.134.

ovlivňuje asymetrie pracovních trhů v jednotlivých zemích, výše předpokládané mzdy, ale i riziko deportace pro nelegální migranty.⁵⁸ Neoklasická teorie vysvětluje směr migračních proudů a model lidského kapitálu ukazuje, proč se některé skupiny osob na migraci podílí méně než jiné. A to i přes to, že by k migraci zdánlivě měly stejnou motivaci i předpoklady.

Ekonomicky založená *teorie dvojího trhu* vychází z neoklasické teorie a zabývá se poptávkou cílových států a rekrutování pracovní síly z rozvojových zemí. Příčinou je nedostatek pracovní síly v cílových zemích a nerovnost mezd. Teorie totiž předpokládá existenci dvou typů pracovních sektorů. V prvním pracuje domácí populace – kvalifikovaná, dobře placená s relativní stabilitou svých postů a s perspektivou kariérního růstu. Do druhého sektoru jsou nájímáni hlavně pracovní migranti, protože je nebezpečný, fyzicky náročný, vykonávané činnosti jsou nekvalifikované a je špatně placený.⁵⁹ Noví migranti se tak nestávají plnohodnotnými členy společnosti a často se nezajímají o status v cílové zemi, ale především o příjem plynoucí ze zaměstnání.⁶⁰

Výše představené modely migrace kalkulují makroekonomické procesy a ekonomicky podmíněné individuální rozhodování jednotlivce. Nezabývají se ale tím, že migrační toky se odehrávají v rámci sociálních interakcí, jichž je migrant aktivním subjektem. To se snaží eliminovat *teorie migračních sítí*; díky ní lze pochopit chování větší migrační skupiny a její strategii výběru cílového prostoru, reflektuje význam mezilidských vztahů. Inspiračním zdrojem analýzy sociálních sítí byla škola sdružená kolem katedry antropologie na Univerzitě v Manchesteru.⁶¹ Jejím předpokladem je, že migranti generují své sociální vazby na základě příbuzenských, kamarádských, národnostních či jiných vazeb a tyto vazby jsou pro ně klíčové při rozhodování, zda migrovat, či ne. Pokud to tedy jde, migranti se přemísťují tam, kde již mají nějakou vazbu nebo kde je pro ně vytvořena

---

⁵⁸VOJTKOVÁ, Michaela. Teorie mezinárodní migrace. *SOCIOweb* [online]. 2005, 5_2005[cit. 2017-8-26]. ISSN 1214-1720. Dostupné z: http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/124_socioweb_5.pdf

⁵⁹DRBOHLAV, Dušan a Zdeněk UHEREK. Reflexe migračních teorií. In: *Geografie: sborník České geografické společnosti*. s.134.

⁶⁰VOJTKOVÁ, Michaela. Teorie mezinárodní migrace. *SOCIOweb* [online]. 2005, 5_2005[cit. 2017-8-26]. ISSN 1214-1720. Dostupné z: http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/124_socioweb_5.pdf

⁶¹Manchesterská škola hraje významnou roli z pohledu sociokulturní antropologie. Výzkumníci spojení s touto školou, resp. s Rhodes-Livingstone Institute v Zambii, zaměřili své bádání na urbanizaci, migraci a sociální změnu v oblasti Měděného pásu. Během svých výzkumů vytvořila a aplikovala Manchesterská škola inovativní metodu – sociální síť. Více o této škole a analýze sociálních sítí: BUŠTIKOVÁ, Lenka. Analýza sociálních sítí. In: *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 35. s. 193–206.

vhodná sociální síť (záchranná síť), to vede k tomu, že v cílovém prostoru není migrace rovnoměrná, ale roste jen v určitých částech cílového prostoru.⁶²

Jako poslední je v práci uvedena *institucionální teorie migrace*, která vysvětluje vliv reakce institucí (státních, nestátních i dobrovolnických organizací) na migrační proudy. Nezabývá se příčinami migrace, ale vysvětluje procesy a okolnosti, které jsou s ní spojené. Například to, že k migraci je často potřeba zprostředkování dalších služeb. V důsledku toho vznikají nové instituce, které tento fakt berou v potaz a spoluvytvářejí prostředí pro odstranění překážek v migraci (ale také je vytvářejí), případně samotným migrantům pomáhají. Díky tomu se migrace sama stala trhem, na kterém prosperují další a další instituce. Někdy se proto mluví o tzv. migračním průmyslu.⁶³ Tento teoretický proud také následně sleduje, jakou tyto instituce hrají roli a jaký vliv mají na migrační proudy.⁶⁴

4.2 Integrace, její strategie a modely

Termínem integrace se v pojetí této práce rozumí rovný přístup a včleňování přistěhovalců do existující společnosti, která má již vytvořenou strukturu fungování, a zahrnuje také participaci migrantů na hodnotách a normách, které jsou v cílové společnosti považovány za důležité. Žádná z definic integrace však nemůže obsáhnout celý její proces, který se týká otázek biologických, psychologických, morálních, politických, právních, ekonomických, sociálních, kulturních, demografických nebo geografických. Proces integrace není nikdy dokonalý stav, protože není statický, ale je ovlivněn změnami jak v prostoru, tak v čase. Důležité je také zmínit, že průběh integrace není nikdy jednostrannou záležitostí, ale předpokládá vysokou míru interakce mezi oběma skupinami.⁶⁵

Milada Horáková ve svém příspěvku *Problémy integrace etnických menšin* považuje integraci za „*kontinuální proces sjednocování elementů společenské struktury a procesů, které se v ní odehrávají, ve vyvážený funkční celek směřující k dosažení koheze,*

---

⁶²UHEREK, Zdeněk. Migrace a formy soužití v cílových prostorech. In: *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit: (antropologická perspektiva)*. s. 263–264.

⁶³VOJTKOVÁ, Michaela. Teorie mezinárodní migrace. *SOCIOweb* [online]. 2005, 5_2005[cit. 2017-8-26]. ISSN 1214-1720. Dostupné z: http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/124_socioweb_5.pdf

⁶⁴DRBOHLAV, Dušan a Zdeněk UHEREK. Reflexe migračních teorií. In: *Geografie: sborník České geografické společnosti*. s. 134.

⁶⁵GERSTNEROVÁ, Andrea. Integrace cizinců ze třetích zemí na místním trhu práce v době ekonomické krize. Výklad rozsahu působnosti státních a nestátních orgánů. In: *Český lid*. s. 424. Dále také HORÁKOVÁ, Milada. *Zaměstnávání cizinců v České republice, část I., Integrace cizinců na trhu práce v České republice*. s. 5.

konsenzu, stability, replikace a možností dalšího růstu, a tím i k zachování životaschopnosti daného společenského systému“. Největší důraz je v této definici kladen na funkční propojení jednotlivých složek společenské struktury a imigranti jsou v tomto pojetí vnímáni jako aktivní nositelé určitých společenských funkcí.⁶⁶

V knize *The City* najdeme poznámky Roberta Ezry Parka o tom, co přispívá ke kvalitní integraci cizince. Robert Ezra Park zde uvádí čtyři základní potřeby imigranta: „*Musí mít místo, kde se cítí bezpečný (1), domov; místo, odkud může odcházet a kam se může vrátet. Musí získávat (2) nové podněty, mít prostor k odpočinku, k novým zážitkům, dojmům. Musí být uznáván (3); to znamená, že musí patřit do nějaké společnosti, v níž má určitý status, musí patřit k nějaké skupině, v níž něco znamená, tam či onam. Musí být jedincem spíše než pouhou součástí ekonomické a sociální mašinérie. A konečně (4) musí mít v někom nebo něčem zalíbení, mít důvěrný vztah, třeba i jen k pouhé kočce nebo psovi, vůči kterým pociťuje náklonnost a ví, že je tato náklonnost opětována“.*⁶⁷

Řešení problematiky integrace cizinců do společnosti není izolovaným jevem, který může probíhat nezávisle na dalších společenských procesech. Otázka integrace a integrovanosti do společenských dějů se týká stejně tak majoritního obyvatelstva jako cizinců. Pokud nemá společnost nástroje k integraci vlastních občanů, stěží může takové nástroje vytvářet pro cizince.⁶⁸Důležitý je také samotný postoj migrantů k procesu integrace. Protože fakt dobrovolné či nucené migrace má dopady na schopnost se integrovat. Proces integrace může být úspěšný pouze v případě, že cílová společnost, zejména sídelní komunita, je ochotna nové členy společnosti přijmout, a za předpokladu, že se přistěhovalci sami chtějí stát její součástí, sdílet její základní společné normy, hodnoty a cíle, tj. integrovat se.⁶⁹

Podmínky integrace přistěhovalců do společnosti jsou velmi komplexní a je potřeba je respektovat, aby byl celý proces včlenění se do společnosti úspěšný. Legislativní podmínky nastavují imigrantům prostor, ve kterých by se měli pohybovat, aniž by byly překročeny zákony cílové země. Pokud se těchto pravidel hry nedrží, vystavují se riziku

---

⁶⁶HORÁKOVÁ, Milada. Problémy integrace etnických menšin. In: *Sociální politika: měsíčník Ministerstva práce a sociálních věcí*. s. 4.

⁶⁷UHEREK, Zdeněk. Migrace a formy soužití v cílových prostorech. In: *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit: (antropologická perspektiva)*. s. 261.

⁶⁸UHEREK, Zdeněk. *Společenská integrace migračních skupin – základní pojmy a problémové okruhy*. *Migraceonline.cz*[online]. 2003 [cit. 2017-8-26]. Dostupné z:<http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/spolecenska-integrace-migracnich-skupin-zakladni-pojmy-a-problemove-okruhy>

⁶⁹HORÁKOVÁ, Milada. *Zaměstnávání cizinců v České republice, část I., Integrace cizinců na trhu práce v České republice*. s. 7.

vedoucímu až k vyhoštění. Pro úspěšné soužití populace je také důležité, aby hostitelská země ve svém právním systému reflektovala, že v zemi žijí, pracují a podnikají cizinci. Nedokonalá legislativa pak komplikuje proces integrace, stejně jako chybějící systémy sociální kontroly. Integrace cizinců je také ovlivněna ekonomickými podmínkami (trhem práce a podnikatelským prostředím), které umožňují jejich ekonomickou aktivitu a emancipaci. Sociální podmínky mají vliv v oblasti bydlení, vzdělávání a pracovního zařazení. Pokud má hostitelská země dostatek prostředků pro uspokojení domácí i přistěhovalecké populace, probíhá integrace bez větších problémů. Opak může nastat v případě, že dochází k izolaci nebo diskriminaci (nerovný přístup ke vzdělání, pracovním příležitostem atd.). Nelze opomenout kulturní podmínky, které určují proces integrace ve smyslu vzájemné interakce. Klíčovou roli má v tomto procesu sdílený jazyk, který je předpokladem pro vzájemné porozumění. Současně je ale důležité zachování jazyka a kultury přistěhovalecké populace, což umožňuje udržení kulturní identity. Výchova k toleranci, vzájemné úctě a cílená mediální politika může přispívat k odbourávání překážek a napomáhat k odstraňování předsudků. Důležitá je tedy v tomto kontextu komunikace, která předchází vzniku společenských bariér.⁷⁰

Závěrem doplníme, že proces integrace je posloupný a má několik fází. V nové společnosti je jako první nutné přizpůsobení k přežití, za určitých podmínek se může pro imigranty stát i finální fází. Dalším krokem je adaptace, kdy si přistěhovalci nechávají větší část své původní kultury a přejímají pouze nové prvky kultury, bez kterých v hostitelské společnosti nemohou fungovat. Dalším stupněm, který může následovat, je fáze integrace, kdy se obě kultury (většinové i imigrantská) spojí v integrovaný celek. Pokud nastane případ, že je původní kultura zcela zapomenuta nebo dokonce odmítnuta a přistěhovalci splynou s majoritní kulturou, hovoříme o částečné nebo úplné asimilaci, která znamená splnutí s většinovou kulturou.⁷¹

Existuje několik typů integračních modelů a každý stát si svůj nastavuje dle určitých změn, jako je vývoj demografie nebo hospodářský růst. V rámci evropského kontinentu lze rozlišit tři základní integrační modely/politiky. V knize *Přistěhovalectví a vnější politika: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku* od autorů Andrey a Pavla Baršových je prezentováno rozdělení na etnicko-exklusivistický model,

---

⁷⁰HORÁKOVA, Milada. *Zaměstnávání cizinců v České republice, část I., Integrace cizinců na trhu práce v České republice*. s. 7.

⁷¹HORÁKOVA, Milada. *Zaměstnávání cizinců v České republice, část I., Integrace cizinců na trhu práce v České republice*. s. 7.

který byl uplatňován do konce devadesátých let 20. století v západním Německu, asimilační model, který je typický pro Francii, a kulturně pluralistický model, jehož je prototypem Velká Británie.⁷²

Jako první si blíže představíme *etnicko-exklusivistický model* neboli politiku dočasných pracovníků („guestworker“). Tento model je založen na vizi dočasné migrace – model „hostujících dělníků“, který byl uplatňován například v západním Německu ještě na konci devadesátých let 20. století. Imigrace je podmíněna ekonomické situací a potřebám trhu. Přistěhovalci jsou začleněni pouze do určité společenské vrstvy, ale není možné, aby vstoupili i do ostatních oblastí, jako je sociální péče, participace na společenském životě atd.⁷³ Znamená to, že členové etnické minority, například Turci v Německu, nemají reálnou možnost stát se občany a jsou odsouzeni do věčné role cizinců ve státě. Dle německých zákonů je nabytí státního občanství pro trvale usazené cizince a jejich potomky možné, leč vzhledem k procedurálním podmínkám prakticky nedosažitelné. Upření státního občanství je v Německu doprovázeno výukou tureckých dětí v rodném jazyce, přičemž stát počítá s jejich návratem do země původu.⁷⁴

Jako další je představen asimilační model. Ve francouzském asimilačním modelu jsou migranti přijímáni jako stálí a rovnoprávní členové společnosti a je postaven na jednostranném procesu rychlé a jednoduché asimilace do většinových kulturních i politických vzorců. V praxi to znamená, že každý přistěhovalec si může po pěti letech legálního pobytu zažádat o udělení státního občanství. Francie se vyhýbá uznání národnostních menšin na svém území a ve své politice nepřipouští žádné výjimky, které by mohly ohrozit její národ. Občané státu mají stejná občanská, jazyková i kulturní práva bez ohledu na původ.⁷⁵ Podobně jako v Německu prošla v devadesátých letech integrační politika Francie zásadním vývojem, a to na základě změn v poslední dekádě 20. století, kdy Francie stejně jako ostatní evropské země byla nucena čelit imigrantským vlnám. Nový přístup se odklání od vnímání naturalizace jako prostředku integrace

---

⁷² BARŠOVÁ, Andrea a Pavel BARŠA. *Přistěhovalectví a vnější politika: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. s. 35.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ STÝSKALÍKOVÁ, Věra. Modely integrace imigrantů a jejich projevy v české politice. In: *Středoevropské politické studie*. Dostupné z: https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/4041/5279#_edn1.

⁷⁵ BARŠOVÁ, Andrea a Pavel BARŠA. *Přistěhovalectví a vnější politika: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. s. 36. A dále také STÝSKALÍKOVÁ, Věra. Modely integrace imigrantů a jejich projevy v české politice. In: *Středoevropské politické studie*. Dostupné z: https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/4041/5279#_edn1.

a přiklání se k právě opačnému pojetí, které považuje prokázání plné integrace imigranta do společnosti za podmínku pro udělení občanství a zákonných práv.⁷⁶

Jako poslední je přiblížen model multikulturní. V tomto pluralistickém modelu integrace je přistěhovalectví vnímáno jako trvalé. Typickými zeměmi jsou Velká Británie, Nizozemí, Kanada, Austrálie nebo Švédsko. Většinová společnost přistupuje k imigrantům s respektem k odlišným kulturním a společenským postojům, které ale mají harmonicky spolužít v jednom širším politickém celku. Pokud máme srovnat – ve Francii je základní jednotkou integrace jedinec, ve Velké Británii je to etnicko-kulturní skupina – komunita.⁷⁷ Tři výše uvedené postoje k integračním modelům jsou jako ideální typy ukázkou variace, jak lze přistupovat k integraci národnostních menšin. Jak již bylo několikrát zmíněno, nemůžeme ani zde vynechat fakt, že imigrační a národnostně menšinové politiky se ve zmíněných státech vyvíjí a nezůstávají konstantními. Jak ve své článku uvádí Věra Stýskalíková, na jedné straně lze spatřit opouštění asimilačního modelu Francií, resp. Německem, na straně druhé sílí v Nizozemí či Austrálii hlasy volající po omezení imigrace a tolerantního přístupu k národnostním menšinám.⁷⁸

---

⁷⁶Tamtéž. Dále také CHÝLKOVÁ, Martina. *Proměna postojů k integraci menšin ve Francii, Německu a Nizozemsku a reflexe problematiky integrace menšin ze strany EU*. Brno, 2012. Magisterská práce. MASARYKOVA UNIVERZITA. Vedoucí práce Mgr. Hubert Smekal, M.A., Ph.D.

⁷⁷ BARŠOVÁ, Andrea a Pavel BARŠA. *Přistěhovalectví a vnější politika: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. s. 36.

⁷⁸STÝSKALÍKOVÁ, Věra. Modely integrace imigrantů a jejich projevy v české politice. In: *Středoevropské politické studie*. Dostupné z: https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/4041/5279#_edn1.

5. EMPIRICKÁ ČÁST PRÁCE

Empirická část práce se zaměřuje na konkrétní vývoj migrace v České republice a její integrační politiku spolu s organizacemi, které se této problematice věnují. Součástí je i aktuální přehled statistických informací o cizincích v České republice a jejich obecné postavení na trhu práce. Stěžejní část vycházející z provedeného výzkumu se zabývá identifikovanými bariérami při hledání zaměstnání v České republice z pohledu samotných aktérů migrace.

5.1 Migrační trendy v České republice

Zatímco společenské vědy, včetně kulturní antropologie, v 19. a 20. století například v USA systematicky kalkulují s problematikou migrací, v českém odborném prostředí bylo toto téma méně aktuální ne proto, že by společenští vědci nerefletovali dění ve společnosti, ale protože migrace nebyly pocit'ovány jako výrazný problém. Ukazuje se, že zkušenosti s migračními jevy mají lokální charakter.⁷⁹ Pro účely této práce se podíváme na migrační trendy až po roce 1989, kdy se charakter oproti předchozím létům výrazně změnil. V krátkosti lze uvést následující zásadní rozdíly, které byly přímo ovlivněny pádem „železné opony“:

- do roku 1989 byla přistěhovalecká politika řízená státem, byla spíše plánovaná a míněna spíše jako dočasná
- po roce 1989 se postupně odbourávala vízová povinnost pro vybrané státy Evropy i světa a uvolnila se i pravidla pro prodloužení pobytu nebo změny jeho účelu
- velká část imigrace se změnila z dočasné na trvalou
- počet cizinců žijících v ČR rovnoměrně stoupá (až na dvě výjimky, v roce 2000 po tvrdém zpřísnění azylových a migračních pravidel a v roce 2008 po vypuknutí ekonomické krize)⁸⁰

Jako další důležité mezníky ovlivňující migrační politiku v České republice musíme uvést vyhlášení samostatné České republiky v lednu 1993 a vstup České republiky do Evropské unie v roce 2004. V posledních 27 letech se ČR vypořádala s několika vlnami

---

⁷⁹UHEREK, Zdeněk. Migrace v české etnologii: náměty k obohacení migrační teorie. In: *Národopisná revue*. s. 263–264.

⁸⁰GÜNTER, Vladislav. Imigrace do Československa a Česka po 2. sv. válce. In: UHEREK, Zdeněk, Věra HONUSKOVÁ, Šárka OŠTÁDALOVÁ a Vladislav GÜNTER. *Migrace: historie a současnost*. s. 72.

migrace (konflikt na Balkáně, Kavkaze nebo ekonomicko-politické střety v bývalých zemích SSSR) bez větších problémů. Tyto vlny z východu na západ učinily z České republiky tranzitivní zemi a až postupem času se tato situace změnila a Česká republika se stala cílovou zemí, kde přistěhovalci předpokládají možnost ekonomických aktivit.⁸¹

S ohledem na demografický vývoj v české společnosti je zřejmé, že především v případě dalšího pozitivního ekonomického růstu bude trend navyšování podílu přistěhovalců na celkovém saldu české společnosti nutně pokračovat. Když se podíváme zpět do období od roku 2004, tedy po vstupu do EU, až do ekonomické krize v roce 2008, poptávka po (především levné) pracovní síle „z východu“ byla hnacím motorem imigrace do České republiky. I v případě, kdy by se ekonomika nevyvíjela zcela příznivě, stále jsou zde konflikty na Blízkém a Středním východě a v řadě afrických zemí, které se nutně musí projevit v ČR. Existují předpoklady, že se ČR zřejmě nikdy nestane jednou z hlavních cílových zemí přistěhovalců, nedá se ale vyloučit, že by v případě dalších ekonomicko-politických konfliktů v části bývalé SSSR zesílil proud imigrantů z této části světa.⁸²

V České republice byla po roce 1989 uplatňována relativně liberální imigrační politika. Důkazem jsou statistické údaje, kdy v roce 1990 žilo v ČR celkem 35 198 registrovaných cizinců s povoleným pobytem a v roce 1999 to bylo již 228 862 cizinců. Tento nárůst také dokládá zpráva OECD, která konstatuje, že v České republice byl v letech 1992–2002 zpozorován největší nárůst počtu cizinců ze všech členů zemí OECD. Důležité je ale zmínit, že i přes nárůst počtu cizinců dlouhodobě pobývajících v ČR jejich počet stále nedosahuje průměrných hodnot imigrace ve vyspělých evropských státech (kde je tato hodnota 8 – 10 %). V České republice se v současné době (prosinec 2016) tato hodnota pohybuje okolo 4,7 %. (tj. přibližně 493 000).⁸³ Vedle občanů z bývalého Sovětského svazu žijí v ČR také občané původem z Blízkého východu či celé řady afrických zemí. Přesto, že pochází z velmi odlišného socio-kulturního prostředí, jejich přítomnost nezpůsobuje žádné velké obtíže. Zčásti můžeme vysvětlení najít v tom, že v ČR nemají jejich komunity dlouhodobou historii, a proto nemohou tvořit nepropustné enklávy, a dalším důvodem je také to, že mnozí přistěhovalci ani takto žít nechtějí.⁸⁴ Z pohledu české společnosti v devadesátých letech 20. století byla reakce na nově příchozí obyvatele rozporuplná. Z jedné strany se společnost snažila s touto situací vyrovnat a profitovat

⁸¹DRBOHLAV, Dušan. *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?*. s. 39.

⁸²GÜNTER, Vladislav. *Imigrace do Československa a Česka po 2. sv. válce*. In: UHEREK, Zdeněk, Věra HONUSKOVÁ, Šárka OŠTÁDALOVÁ a Vladislav GÜNTER. *Migrace: historie a současnost*. s. 72–73.

⁸³Tamtéž.

⁸⁴Tamtéž. s. 75–76.

z nově nabytého zájmu o Českou republiku, na straně druhé zde byl cítit strach a xenofobní reakce vůči imigrantům.⁸⁵

Migraci zpravidla vnímáme jako oddělování či jako prostorové vzdalování blízkých lidí. Platí to ale jen částečně. V České republice je sloučení rodiny dlouhodobě druhým nejčastějším důvodem migrace. Samotná migrace se často připravuje v celých rodinách, které se skládají na cestu jednotlivců, kooperují při přípravě migrace.⁸⁶ Zdeněk Uherek uvádí, že v českém prostředí se s tímto jevem často setkávali při výzkumech přesídlování krajanů z Ukrajiny a Kazachstánu do České republiky. Docházelo zde frekventovaně k jevu, že rozšířené rodiny, které ve zdrojových zemích bydlely daleko od sebe, plánovaly odjezd do České republiky tak, aby mohly bydlet v jedné lokalitě. Neznámé prostředí nutí krajany kooperovat. Známé prostředí ve zdrojových zemích migrace naopak umožňuje často větší disperzi. Prvotní semknutí komunity a následnou druhotnou migraci můžeme proto pozorovat v postmigračním období u krajanů při usídlování v zahraničí i po reemigraci do České republiky.⁸⁷ Jedním z hlavních principů migrační politiky v ČR je možnost dlouhodobého pobytu občanů ze třetích zemí za předpokladu, že žadatelé splňují podmínky určené typem uděleného pobytu.⁸⁸ Nejčastějším účelem pobytu je zaměstnání, studium, samostatná výdělečná činnost a rodinný život. Imigrace v ČR je převážně pracovní a u cizinců převažují tendence ke stabilnímu, trvalému usídlování celých rodin cizinců v rámci podporovaného procesu slučování rodin, s možným očekáváním jejich postupné úspěšné integrace do majoritní společnosti ČR.⁸⁹

---

⁸⁵UHEREK, Zdeněk. Integrace cizinců z hlediska emického a etického. In: *Etnologický ústav AV ČR*, v. v. i. [online]. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2005 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fcef50bfa263ef/ZUherek_Integrace_cizincu.pdf

⁸⁶UHEREK, Zdeněk, Zuzana KORECKÁ a Tereza POJAROVÁ. *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy: vybrané případy významných imigračních skupin v České republice*. s. 11 a 93.

⁸⁷UHEREK, Zdeněk. Migrace v české etnologii: náměty k obohacení migrační teorie. In: *Národopisná revue*. s. 267.

⁸⁸ČIŽINSKÝ, Pavel, Eva ČECH VALENTOVÁ, Pavla HRADEČNÁ, Klára HOLÍKOVÁ, Marie JELÍNKOVÁ, Martin ROZUMEK a Pavla ROZUMKOVÁ. *Zahraníční zaměstnanci na trhu práce v ČR a ve vybraných zemích EU*. s. 41.

⁸⁹SCHEBELLE, Danica a Jan KUBÁT. *Proces integrace rodin cizinců do majoritní společnosti České republiky s ohledem na jejich sociokulturní specifika a role žen v procesu integrace*. s. 31.

5.2 Integrovaná politika v České republice

Jak již bylo uvedeno výše, Česká republika prošla postupně v průběhu posledních několika let v oblasti imigrace výrazným vývojem. Z proměňujícího se charakteru a složení přistěhovaleckých skupin vyplynuly změny integračních potřeb imigrantů a na to navazujících priorit integrační politiky. Integrovaná politika se v České republice rozvíjí především směrem od ústřední vlády k lokálním institucím. Ve zprávě Ministerstva vnitra: *Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky v roce 2016* se dále uvádí, že se potvrdilo nezbytné prohlubování aktivní integrační politiky, aby se předcházelo případnému sociálnímu napětí a zároveň bylo omezeno riziko sociální exkluze a izolace cizinců. V souvislosti s aktuálním vývojem v České republice a v Evropě se integrační politikou cizinců každoročně zabývá vláda České republiky a upravuje její základní osy.⁹⁰Základním dokumentem integrační politiky České republiky je *Koncepce integrace cizinců na území České republiky*. Ministerstvo vnitra funguje jako koordinátor realizace koncepce integrace cizinců a pravidelně předkládá vládě návrhy k realizaci této koncepce. Dokument se rozděluje na tři základní principy:

- efektivitu integračních opatření i vynaložených finančních prostředků
- diverzifikace integračních opatření podle doby a účelu pobytu a reflexe konkrétních potřeb cizinců
- integrace cizinců jako podmínky prospěšnosti a efektivitu migrace.⁹¹

Všechny aktivity a opatření v rámci integračního procesu jsou zacíleny na majoritní i přistěhovaleckou společnost, na jejich harmonické soužití, vzájemné poznání a porozumění. Cílem je ale především umožnit cizincům důstojný a samostatný život v průběhu pobytu v České republice. Záměrem je také prevence vzniku sociálního napětí nebo negativních tendencí ve vztazích těchto dvou skupin. Prioritami integrace jsou znalost českého jazyka, socio-kulturní orientace ve společnosti, ekonomická a sociální soběstačnost cizinců a vztahy mezi komunitami.⁹²

K těmto prioritám integrace je v aktualizované *Koncepci integrace cizinců na území České republiky*⁹³ z roku 2015 kladen důraz také na:

---

⁹⁰Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky v roce 2016. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2017 [cit. 2017-10-04]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/1278>

⁹¹Tamtéž.

⁹²Tamtéž.

⁹³Více: Aktualizovaná „Koncepce integrace cizinců – Ve vzájemném respektu“ a Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců v roce 2016. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Praha:

- posílení informovanosti cizinců, zejména o podmínkách legálního pobytu
- nabídku integračních opatření odstupňovanou podle doby a účelu pobytu, a to v předmigračním období v zemi původu, úvodní adaptačně integrační kurzy pro nově příchozí a integrační kurzy socio-kulturní orientace pro dlouhodobě pobývajících v České republice
- implementaci integrační politiky na úroveň krajů a obcí
- podporu terénní sociální práce v prostředí cizinců (streetwork)
- vzdělávání pracovníků v přímém kontaktu s cizinci (zvyšování interkulturních kompetencí).⁹⁴

Cílem všech aktivit integrační politiky je předcházet vytváření uzavřených skupin přistěhovalců, společenské izolaci a sociální exkluzi cizinců a zachování sociální soudržnosti a harmonické nekonfliktní soužití všech obyvatel země. Klíčovými předpoklady pro úspěšnou integraci cizinců do české společnosti jsou znalost českého jazyka, ekonomická soběstačnost, orientace ve společnosti a vzájemné vztahy cizinců a majoritní společnosti.⁹⁵

Integrační politika by měla podobně jako jiné oblasti veřejné politiky prostupovat napříč všemi úrovněmi veřejné správy, od vlád municipálních přes vlády regionální až k vládě centrální.⁹⁶ Na lokální úrovni je integrační politika spoluvytvářena a následně realizována širokým spektrem uskupení. Můžeme mezi ně řadit lokální vlády (obecní, městské úřady nebo magistráty), regionální vlády jako například krajské úřady, nestátní neziskové organizace, odborové organizace, sociální podniky, zaměstnavatele, státní instituce (úřady práce), univerzity, spolky přistěhovalců, sportovní kluby, církevní a náboženské organizace atd. Integraci imigrantů mohou jednotlivé instituce ovlivňovat jak prostřednictvím specificky zaměřených programů, tak také samotným přístupem k přistěhovalcům, kdy cizince přizvou k aktivitám, které jsou primárně zaměřené na jiné skupiny obyvatel.⁹⁷ Lokální vlády díky znalostem konkrétních a specifických potřeb imigrantů rozvinuly integrační strategie, které jsou často realističtější, flexibilnější

Ministerstvo vnitra České republiky, 2016 [cit. 2017-10-04]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/25571/Priloha_c_2_Aktualizovana_Koncepce_integrace_cizincu_ve_vzajemnem_respektu_a_Postup_pri_realizaci_aktualizovane_Koncepce_integrace_cizincu_v_roce_2016.pdf

⁹⁴Tamtéž.

⁹⁵Integrace cizinců na území ČR. Ministerstvo vnitra ČR [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2017 [cit. 2017-10-05]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/integrace>

⁹⁶BLAHOUTOVÁ, Tereza. *Role integračních center při integraci cizinců*. Migraceonline.cz [online]. 2012 [cit. 2017-9-26]. Dostupné z: <http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/role-integracnich-center-pri-integraci-cizincu>

⁹⁷RÁKOCZYOVÁ, Miroslava a TRBOLA, Robert. *Lokální strategie integrace cizinců v ČR I.* s. 14.

a prozíravější než oficiální národní politiky. Je důležité k dosažení cíle integračních politik zainteresovat právě orgány, které přicházejí do přímého kontaktu s cizinci. Participace těchto místních institucí může mít různé podoby, zohledňují především lokální podmínky a potřeby imigrantů. Nesmíme ale také zapomínat na důležitost vzájemné koordinace a kooperace, aby bylo dosaženo co největší účinnosti a efektivity poskytovaných služeb. Rákoczyová a Trbola ve svém výzkumu⁹⁸ zmiňují, že komunikace mezi jednotlivými aktéry je často potlačena fragmentací této oblasti politiky, vysokým pracovním zatížením pracovníků, omezenými zdroji a způsobem financování (například u NNO). Vedle spolupráce s ostatními lokálními aktéry v procesu integrace cizinců je totiž neméně důležitá také spolupráce s vyššími úrovněmi veřejné správy, zejména komunikace s odpovědnými vládními orgány a zajištění dostatečných zdrojů pro realizaci integračních politik. Úspěšná integrační politika tedy vyžaduje jak horizontální koordinaci (mezi jednotlivými aktéry na různých úrovních veřejné správy), tak také koordinaci vertikální (mezi jednotlivými úrovněmi veřejné správy).⁹⁹

Pokud se budeme chtít podívat na některé organizace konkrétně, rozdělíme je dopředu na státní a nestátní. Každá má svá specifika, a jak bylo zmíněno výše, jedna bez druhé nemůže kvalitně fungovat, protože se navzájem doplňují a poskytují imigrantům komplexní pomoc. Ze státních institucí se jedná o Cizineckou a pohraniční policii, úřady práce, krajské úřady, magistráty, městské a obecní úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy atd., soudy. Z pohledu nestátních organizací se můžeme bavit o církevních institucích nebo neziskových organizacích, které jsou zastoupené po celé České republice. Role neziskových organizací v oblasti integrace cizinců je důležitá především proto, že se organizace dokážou specializovat na identifikované potřeby cílové skupiny. Neziskové organizace jsou na základě svých nástrojů a metodik schopny uspokojit i ty potřeby, které nejsou definovány opatřeními integrační politiky. Jejich přístup je komplexnější (ať už jde o poradenství, krizovou intervenci, či výuku jazyků, kurzy sociální orientace apod.), než je tomu právě u institucí veřejné správy. Mezi nejvýznamnější organizace působící v Praze se řadí Organizace pro pomoc uprchlíkům, Sdružení pro integraci a migraci nebo Centrum pro integraci cizinců. Každá organizace má vymezenou svou specifickou skupiny a k tomu

---

⁹⁸Tamtéž.

⁹⁹RÁKOCZYOVÁ, Miroslava a TRBOLA, Robert. *Lokální strategie integrace cizinců v ČR I.* s. 14.

jsou také uzpůsobeny aktivity, které jsou pro klienty zřizovány.¹⁰⁰ Například právě v organizaci Centrum pro integraci cizinců běží již několik let projekt Perspektiva, který má posláním pomoci cizincům dlouhodobě žijícím v České republice získat dovednosti a schopnosti, které jim pomohou začlenit se na trh práce a v návaznosti na to pak i do všech dalších oblastí společenského života v ČR. Cílovou skupinou této služby jsou cizinci z Prahy s perspektivou dlouhodobého setrvání v ČR, kteří zde mají legální pobyt a nepotřebují pro práci v ČR pracovní povolení, a je určena těm z nich, kteří nemohou získat nebo si udržet pracovní uplatnění na českém trhu práce z důvodů např. nulové pracovní zkušenosti v České republice, nedostatečné znalosti českého jazyka nebo nízké míry orientace ve společnosti.¹⁰¹ Během výzkumu v neziskové organizaci se badatelka setkala i s pracovníci K2, která zde působí jako specialistka na trh práce a je klientům k dispozici v rámci individuální podpory a nácviku v oblastech, jako jsou např. vytváření nebo úprava životopisu, přípravy na vzdělávací kurzy, sebezprezentace během telefonického rozhovoru nebo pracovního pohovoru, orientace v právech a povinnostech zaměstnance i v rámci jednání s úřady práce nebo dalšími subjekty.

Součástí projektu Perspektiva je i další nabídka služeb. Jedním z hlavních pilířů jsou pravidelné jazykové kurzy češtiny. Kurzy jsou určeny klientům, jejichž hlavní překážkou v uplatnění na trhu práce je žádná nebo minimální znalost českého jazyka. Klientům služby je garantována minimálně jedna lekce (1,5h) týdně zdarma. Další aktivitou jsou skupinové job kluby pro nezaměstnané cizince. Smyslem jobklubů je připravit účastníky ke vstupu na trh práce v ČR, posílit jejich samostatnost pro pracovní uplatnění. Účastníkům jobklubů lektori předávají důležité informace z různých oblastí (pracovní právo, příprava na výběrové řízení, komunikační dovednosti a další), dostávají možnosti si nové znalosti a dovednosti vyzkoušet během praktických cvičení, modelových situací a vyměňovat si zkušenosti s dalšími účastníky ve skupině. Díky stáži v neziskové organizaci měla badatelka možnost podílet se i na některých jobklubech (např. jak zvládnout telefonický pohovor, jak odpovědět na inzerát nebo jak zvládnout osobní pohovor), kde přispěla svými znalostmi ze zaměstnání nebo byla naopak oporou cizincům během kurzu.

---

¹⁰⁰TRBOLA, Robert. Funkce a postavení organizací neziskového sektoru v procesu sociální integrace přistěhovalců. In: *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR. II, Role zaměstnání a vybraných institucí v procesu integrace.* s. 91–92.

¹⁰¹Perspektiva pro nezaměstnané. *Centrum pro integraci cizinců, o.p.s.* [online]. Praha, 2012 [cit. 2017-10-12]. Dostupné z: <http://www.cicpraha.org/cs/pracovni-poradenstvi/socialni-rehabilitace-cic.html>

V rámci rozhovorů s informátory bylo probíráno i téma zaměřené právě na využívání služeb neziskových organizací. Informátoři z mezinárodní společnosti tento typ pomoci nevyhledávali. Ti získali první informace a případnou podporu v rámci studií na vysoké škole, a to buď přímo od spolužáků, nebo od koordinátorů studijních programů. Naopak informátoři, které badatelka oslovila v neziskové organizaci, měli zkušenosti s tímto typem služby již před spoluprací s organizací CIC. Nejčastěji využívali služeb organizací SIMI nebo OPU. Do Centra pro integraci cizinců se rozhodli přijít proto, že nabízí komplexní pomoc, jejíž součástí je jak podpora při samotném hledání práce (zasílání vhodných inzerátů, vylepšení životopisu), tak i zlepšení dovedností (jazykové kurzy, osobní prezentace při pohovoru).

5.3 Cizinci v České republice a jejich postavení na trhu práce

V rámci české legislativy se cizincem rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky. Od ledna 2014 je v platnosti zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky, který přinesl řadu změn. Například v plné míře umožňuje existenci dvojího státního občanství. Další významnou změnou je umožnění získání státního občanství ČR pro cizince druhé generace žijící v ČR tzv. prohlášením, kdy po splnění zákonných podmínek má cizinec na nabytí státního občanství České republiky právní nárok. Tyto změny se promítly i v číselných údajích o nabývání státního občanství za rok 2014. Pobyt cizinců v ČR se řídí zejména zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů v platném znění, a pro specifické skupiny cizinců zákonem č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů a zákonem č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců, ve znění pozdějších předpisů. Vstup, pobyt a vycestování z území České republiky je v kompetenci Ministerstva vnitra, Ministerstva zahraničních věcí a Policie ČR. Cizinec může na území ČR pobývat přechodně nebo trvale.¹⁰²

Rozlišujeme tři základní kategorie cizinců, kteří pobývají v České republice. První z nich jsou občané zemí EU, Norska, Švýcarska, Islandu a Lichtenštejnska a jejich rodinní příslušníci. Další skupinou jsou občané zemí mimo EU (nebo také občané třetích zemí) a poslední skupinou jsou tzv. ostatní cizinci, tj. bez ohledu na státní příslušnost (nejčastěji

---

¹⁰²CIZINCI V ČESKÉ REPUBLICE. Český statistický úřad [online]. Praha: ČSÚ, 2017 [cit. 2017-10-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32912864/29002716.pdf/305b67a9-9dea-4b46-a1c5-bb7926d20a5f?version=1.0>

to jsou žadatelé o mezinárodní ochranu).¹⁰³ Obecně lze říci, že cizinci, kteří se řadí do první kategorie, mají povolení k pobytu na území České republiky poměrně bez omezení.¹⁰⁴ U cizinců ze třetích zemí rozlišujeme krátkodobý pobyt (vízová povinnost/bezvízový styk), vízum k pobytu nad 90 dnů (dlouhodobé), dlouhodobý pobyt, zaměstnaneckou kartu, zelenou kartu, modrou kartu, trvalý pobyt, sezónní zaměstnávání, kartu vnitropodnikově převedeného zaměstnance kartu vnitropodnikově převedeného zaměstnance jiného členského státu Evropské unie.¹⁰⁵

Získání státního občanství ČR představuje nejvyšší možnou míru integrace cizince do české společnosti. Státní občanství ČR může být uděleno, pokud cizinec splní tyto podmínky:

- pobýval v ČR na základě povolení k trvalému pobytu po dobu 5 let (pro občany EU stačí 3 roky); nebo pokud cizinec pobýval v ČR po dobu 10 let a v době podání žádosti již měl udělený trvalý pobyt.
- pokud složil zkoušku z českého jazyka a reálií (tato podmínka může být ve výjimečných případech prominuta, např. pokud je cizinec starší 65 let)
- pokud cizinec v minulosti neměl dluhy na pojištění, soc. zabezpečení atd.¹⁰⁶

V České republice se protíná migrace z východu na západ a z jihu na sever a postupem času se stala také cílovou zemí pro spoustu cizinců. Dle posledních údajů Českého statistického úřadu žilo v České republice k 31. 12. 2016 celkem 493 tisíc cizinců. Je to přibližně 4,7 % podílu na celkovém počtu obyvatel České republiky. Níže v grafu číslo jedna se můžeme podívat na vývoj počtu cizinců na území České republiky podle typu pobytu od roku 1993 ke konci roku 2016. Graf rozděluje cizince na dva typy pobytu – trvalé pobyty a dlouhodobé pobyty nad 90 dnů (občané tzv. třetích zemí dlouhodobá víza, dlouhodobý pobyt, přechodný pobyt pro občany EU a jejich rodinné příslušníky). V grafu si můžeme všimnout, že počet cizinců v České republice přesně kopíruje migrační trendy, které byly popsány v kapitole 5.1 Migrační trendy v České republice. Počty cizinců ze třetích zemí legálně pobývajících v České republice dlouhodobě stoupají, od roku 2004 se

---

¹⁰³Tamtéž.

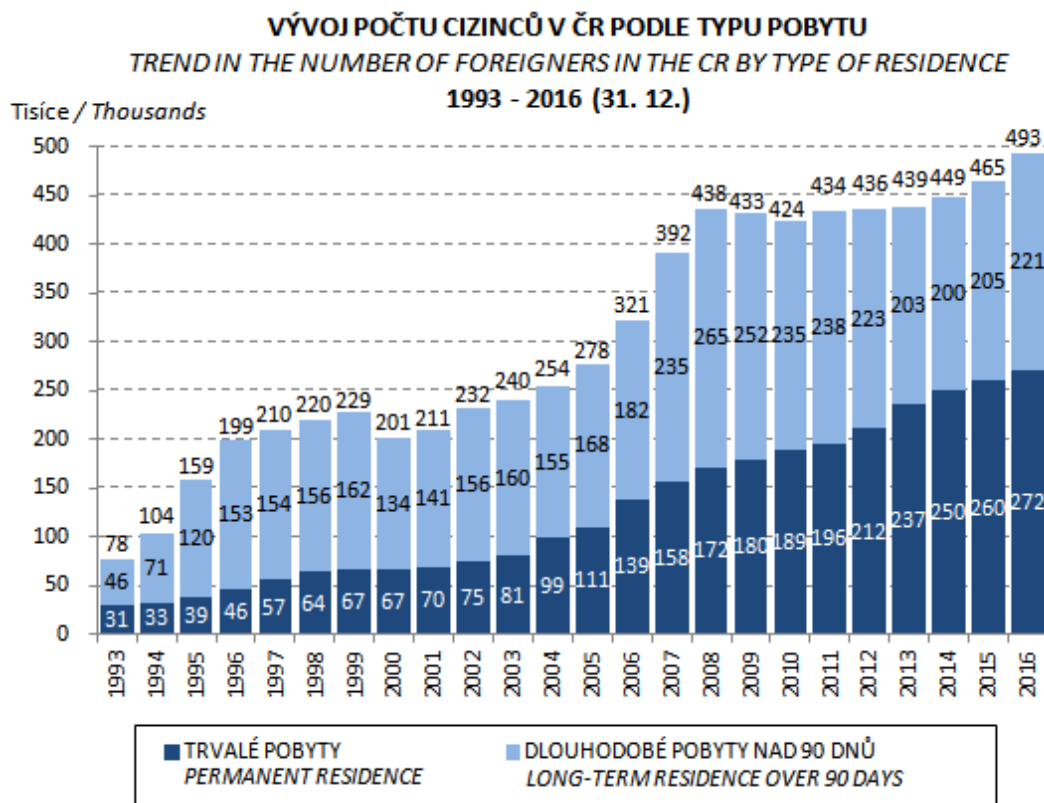
¹⁰⁴Více zde: CIZINCI V ČESKÉ REPUBLICĚ. Český statistický úřad [online]. Praha: ČSÚ, 2017 [cit. 2017-10-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32912864/29002716.pdf/305b67a9-9dea-4b46-a1c5-bb7926d20a5f?version=1>.

¹⁰⁵Občané třetích zemí. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2017 [cit. 2017-10-07]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obcane-tretich-zemi.aspx>

¹⁰⁶Praktický manuál s návodem na řešení obtížných životních situací. Sdružení pro integraci a migraci, o. p. s. [online]. Praha: Sdružení pro integraci a migraci, o. p. s., 2017 [cit. 2017-10-07]. Dostupné z: http://www.migrace.com/docs/161013_zvk_manual_cz_zafixovane-barvy.pdf

téměř zdvojnásobily a k mírnému poklesu (o 0,2 %) jejich počtu došlo až v druhé polovině roku 2009 v souvislosti s dopady hospodářské krize. V současné době je možné pozorovat trend nárůstu počtu občanů EU v poměru k cizincům ze třetích zemí žijícím na území ČR.¹⁰⁷

Graf č. 1 – Vývoj počtu cizinců v České republice

Zdroj: ČSÚ, 2017

Pokud budeme sledovat časovou řadu jednotlivých kategorií, můžeme si všimnout, že zatímco do roku 2012 převažoval u cizinců některý z typů dlouhodobého pobytu, od roku 2013 se tento poměr obrátil a převažují cizinci s povolením k trvalému pobytu. Zastoupení žen mezi cizinci s povoleným pobytem dlouhodobě roste, i přesto ale muži

¹⁰⁷Aktualizovaná „Koncepte integrace cizinců – Ve vzájemném respektu“ a Postup při realizaci aktualizované Koncepte integrace cizinců v roce 2016. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2016 [cit. 2017-10-04]. Dostupné z: [https://www.mpsv.cz/files/clanky/25571/Priloha_c_2_Aktualizovana_Koncepte_integrace_cizincu__ve_vzajemnem_respektu_a_Postup_pri_realizaci_aktualizovane_Koncepte_integrace_cizincu_v_roce_2016.pdf](https://www.mpsv.cz/files/clanky/25571/Priloha_c_2_Aktualizovana_Koncepte_integrace_cizincu_ve_vzajemnem_respektu_a_Postup_pri_realizaci_aktualizovane_Koncepte_integrace_cizincu_v_roce_2016.pdf)

stále drží většinu. Koncem roku 2015 tvořily ženy 43,6 % legálně žijících cizinců v ČR (pro srovnání v roce 2006 to bylo 40 %).¹⁰⁸

Početně nejvýznamnější skupiny cizinců ze třetích zemí se dlouhodobě nemění. Mezi nejvíce početně zastoupené státní příslušníky třetích zemí v r. 2016 patří občané Ukrajiny (109850), Vietnamu (58 080) a Ruska (35 987). Občané těchto tří zemí tvořili v roce 2016 celkem 56 % cizinců s povolením k pobytu (resp. s povoleným nebo evidovaným pobytem) v České republice. Vyšší zastoupení cizinců ze zemí Ukrajiny a Ruska poměrně dobře kopíruje také struktura informátorů v této práci. Autorka výzkumu spolupracovala celkem s jedenácti národnostmi. Z celkového počtu cizinců měli největší zastoupení právě cizinci z Ruska a Ukrajiny.

Tabulka č. 3 – Počet cizinců podle typu pobytu a státního občanství k 31. 12. 2016

Státní občanství	Cizinci celkem	Trvalý pobyt	Ostatní typy pobytu
Ukrajina	109,850	81,209	29,036
Slovensko	107,251	44,799	62,452
Vietnam	58,080	48,571	9,509
Rusko	35,987	20,763	15,224
Německo	21,216	4,460	16,756
Polsko	20,305	10,753	9,552
Bulharsko	12,250	4,516	7,734
Rumunsko	10,826	2,979	7,847
Spojené státy	8,763	3,275	5,488
Mongolsko	6,804	5,007	1,797
Velká Británie	6,288	1,814	4,474
Čína	6,139	4,233	1,906
Kazachstán	5,639	2,229	3,410
Moldavsko	5,260	3,961	1,299
Bělorusko	5,054	3,146	1,908

Zdroj: Vlastní zpracování na základě údajů dostupných z ČSÚ [online]

¹⁰⁸ŽIVOT CIZINCŮ V ČR Český statistický úřad [online]. Praha: ČSÚ, 2017 [cit. 2017-10-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32846249/29002616.pdf/3c72c912-44e6-4c90-8aae-75c7a166f044?version=1.0>

V tabulce číslo tři je představeno patnáct nejpočetnějších skupin cizinců pobývajících na území České republiky. Celkový počet cizinců je rozdělen také na typ pobytu. Dle údajů z *Koncepce integrace cizinců* vydávané Ministerstvem vnitra České republiky platné ke konci roku 2015, většina cizinců ze třetích zemí (68,5 %, 182 908) v České republice pobývá trvale (na základě povolení k trvalému pobytu). Přechodně (na základě dlouhodobého víza nebo povolení k pobytu) na území žije celkem 83 947 cizinců ze třetích zemí (tj. 31,5 %). Dlouhodobě se podíl cizinců ze třetích zemí trvale pobývajících v České republice zvyšuje a aktuálně již dvojnásobně převyšuje počet cizinců žijících na území ČR přechodně. V roce 2007 tvořil podíl trvale žijících cizinců 40,1 %, v roce 2009 to bylo již 42,6 %.¹⁰⁹ Struktura typu pobytu u informátorů v této práci je ovlivněna výběrem informátorů. Badatelka si v průběhu zpracování stanovila jiné priority a nekladla si za cíl vybrat reprezentativní vzorek cizinců na základě typu pobytu. Proto složení neodpovídá celostátním statistikám. Bylo osloveno sedm cizinců s trvalým pobytem, čtyři imigranty se statutem doplňkové ochrany, tři informátoři jsou absolventi české vysoké školy a jedna informátorka má povolení k pobytu za účelem sloučení rodiny.

Tabulka č. 4 – Nejčastější státní občanství cizinců podle kraje k 31. 12. 2016

Kraj	31. 12. 2016					
	Ukrajina	Slovensko	Vietnam	Rusko	Německo	Polsko
ČESKÁ REPUBLIKA	109,850	107,251	58,025	35,759	21,216	20,305
Hlavní město Praha	47,278	29,068	12,212	22,257	3,721	3,130
Středočeský kraj	16,962	19,277	5,419	4,380	1,180	2,789
Jihočeský kraj	4,265	3,638	2,973	561	804	359
Plzeňský kraj	6,180	7,516	5,467	455	2,333	896
Karlovarský kraj	2,466	2,095	6,598	2,266	2,662	218
Ústecký kraj	4,463	4,783	7,819	1,492	7,598	1,076
Liberecký kraj	4,926	4,566	1,996	538	563	1,428
Královéhradecký kraj	3,866	2,896	1,640	337	375	1,791

¹⁰⁹Aktualizovaná „Koncepce integrace cizinců – Ve vzájemném respektu“ a Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců v roce 2016. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2016 [cit. 2017-10-04]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/25571/Priloha_c_2_Aktualizovana_Koncepce_integrace_cizincu_ve_vzajemnem_respektu_a_Postup_pri_realizaci_aktualizovane_Koncepce_integrace_cizincu_v_roce_2016.pdf

Pardubický kraj	2,885	3,747	1,331	203	166	1,196
Kraj Vysočina	2,253	2,244	1,206	170	190	222
Jihomoravský kraj	9,980	11,409	4,662	2,023	603	867
Olomoucký kraj	1,788	3,305	1,568	290	397	581
Zlínský kraj	1,008	4,055	761	251	219	320
Moravskoslezský kraj	1,338	8,503	4,326	481	384	5,417
Nezjištěno	192	149	47	55	21	15

Zdroj: Vlastní zpracování na základě údajů dostupných z ČSÚ [online]

Pokud se podíváme do tabulky číslo čtyři, vidíme, že z hlediska územního rozložení patří mezi regiony s nejvyšší koncentrací cizinců hlavní město Praha a Středočeský kraj. V tabulce jsou uvedena pouze nejčastější státní občanství cizinců. Ve zprávě poskytnuté Českým statistickým úřadem se můžeme dočíst, že tento fenomén je dlouhodobý. Podíl cizinců registrovaných v těchto regionech dosáhl v roce 2015 zhruba stejné úrovně jako v roce předchozím, tj. 36,9 % v Praze a 13,3 % ve Středočeském kraji. Mezi kraje s nejnižší koncentrací cizinců patří naopak Kraj Vysočina (1,7 %), Zlínský kraj (1,8 %) a Olomoucký kraj (2,2 %).¹¹⁰ Badatelka se v tomto výzkumu zaměřila pouze na region Prahy a všichni informátoři v současné době žijí nebo pracují v Praze.

Nyní se přesuneme k zaměstnanosti a ekonomické aktivitě cizinců. Ti mohou v České republice vykonávat výdělečnou činnost jako zaměstnanci nebo jako podnikatelé. Údaje o zaměstnanosti cizinců na území České republiky vycházejí z evidence Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV) o vydaných platných povoleních k zaměstnání cizinců, vydaných zaměstnaneckých karet, zelených karet a modrých karet cizincům a počtu informací o nástupu do zaměstnání občanů EU/EHP a Švýcarska a cizinců z tzv. třetích zemí, kteří nepotřebují k výkonu práce povolení k zaměstnání, zaměstnaneckou kartu, ani zelenou kartu nebo modrou kartu, registrovaných krajskými pobočkami Úřadu práce a dále z evidence o cizincích s živnostenským oprávněním Ministerstva průmyslu a obchodu (MPO).¹¹¹

¹¹⁰CIZINCI V ČESKÉ REPUBLICE. Český statistický úřad [online]. Praha: ČSÚ, 2017 [cit. 2017-10-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32912864/29002716.pdf/305b67a9-9dea-4b46-a1c5-bb7926d20a5f?version=1.0>. Dále také ŽIVOT CIZINCŮ V ČR Český statistický úřad [online]. Praha: ČSÚ, 2017 [cit. 2017-10-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32846249/29002616.pdf/3c72c912-44e6-4c90-8aae-75c7a166f044?version=1.0>

¹¹¹Tamtéž.

Po vstupu České republiky do Evropské unie se občané EU/EHP a Švýcarska a jejich rodinní příslušníci již nepovažují z hlediska zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, za cizince a dle zákona mají tak stejné postavení na trhu práce jako občané České republiky. Ostatní cizinci, kteří nejsou občany EU/EHP a Švýcarska ani jejich rodinnými příslušníky, mohou vykonávat práci na území ČR za podmínky, že obdrželi povolení k zaměstnání a povolení k pobytu, případně zaměstnaneckou kartu, zelenou kartu nebo modrou kartu.¹¹²

Zahraniční zaměstnanost je tvořena cizinci v postavení zaměstnanců a cizinci samostatně výdělečně činnými, tedy se živnostenským oprávněním. Vzhledem k záměru diplomové práce se budeme dále zabývat pouze zaměstnaností cizinců v postavení zaměstnanců. Dle výzkumu *Lokální strategie integrace cizinců v ČR I*¹¹³ Miroslavy Rákoczyové a Roberta Trboly jsou přistěhovalci obecně vnímáni jako ekonomicky aktivní osoby, které nežadají o sociální dávky a nejsou evidovány v registru úřadů práce jako nezaměstnaní. Pokud se takové případy vyskytnou, jedná se o osoby, které se v ČR dlouhodobě usadily, založily rodinu, a následně se dostaly do obtížné situace.¹¹⁴ Dle údajů Českého statistického úřadu mají cizinci na českém trhu práce důležité postavení, a to zejména v některých odvětvích národního hospodářství. Po vstupu České republiky do Evropské unie tvořili ekonomicky aktivní cizinci necelá čtyři procenta z celkového počtu zaměstnaných v ČR. Postupem let tento podíl rostl a v roce 2008 tvořil zhruba 7,2 %. Po nástupu světové hospodářské krize v letech 2009 a 2010 klesl podíl zahraničních pracovníků na trhu práce k 6,3 %. Oživení následovalo až v dalších letech a v roce 2015 se tento podíl pohyboval okolo 8,1 %. Většina cizinců, kteří v Česku pobývají, je ekonomicky aktivní. V roce 2015 v České republice celkem pracovalo 407 tisíc cizinců. To ostatně také kopírují informace z grafu číslo dva. Během psané této práce ještě nebyla dostupná data za rok 2016.¹¹⁵ Důležité je také zmínit, že vzhledem k problémům s informačními systémy a částečné nedostupnosti dat v oblasti trhu práce a ekonomických aktivit cizinců lze pouze

---

¹¹²CIZINCI V ČESKÉ REPUBLICE. Český statistický úřad [online]. Praha: ČSÚ, 2017 [cit. 2017-10-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32912864/29002716.pdf/305b67a9-9dea-4b46-a1c5-bb7926d20a5f?version=1.0>.

¹¹³RÁKOCZYOVÁ, Miroslava a Robert TRBOLA. *Lokální strategie integrace cizinců v ČR I*. 1. vyd. Praha: VÚPSV, 2008, 74 s. ISBN 978-80-7416-006-6.

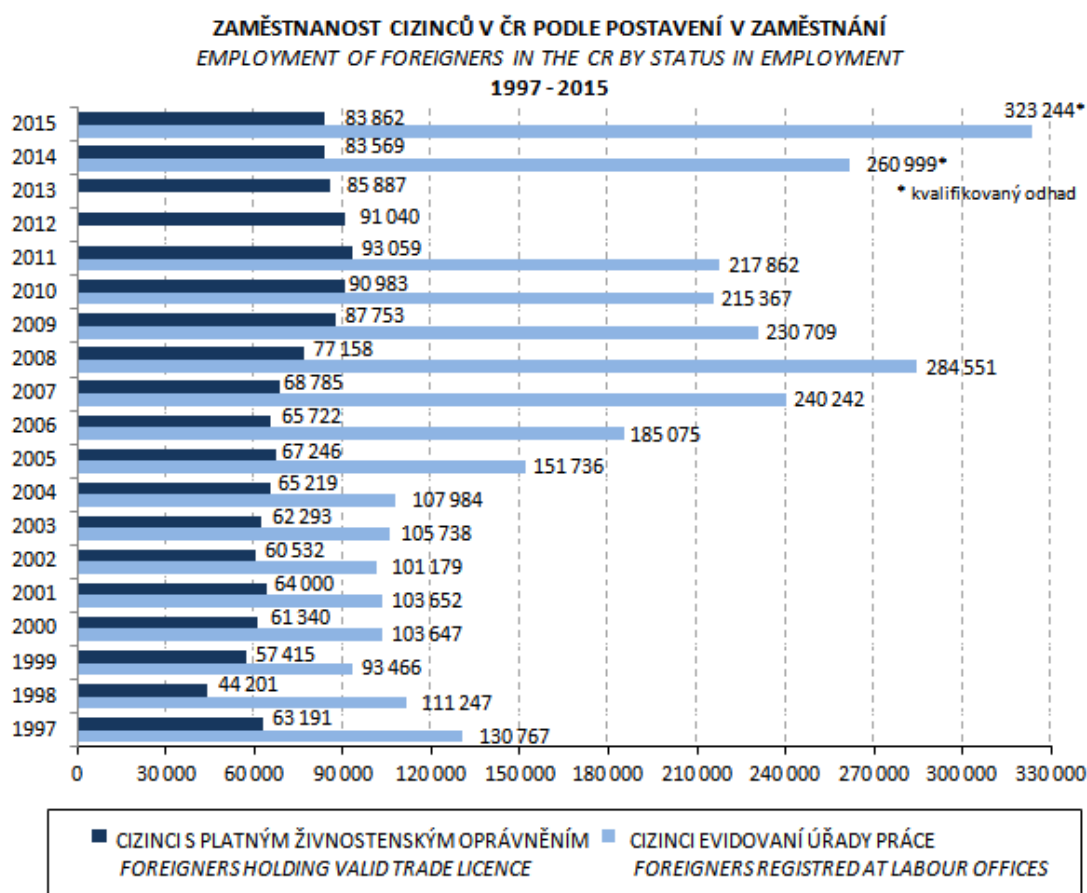
¹¹⁴RÁKOCZYOVÁ, Miroslava a TRBOLA, Robert. *Lokální strategie integrace cizinců v ČR I*. s. 22.

¹¹⁵Dále také ŽIVOT CIZINCŮ V ČR Český statistický úřad [online]. Praha: ČSÚ, 2017 [cit. 2017-10-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32846249/29002616.pdf/3c72c912-44e6-4c90-8aae-75c7a166f044?version=1.0>

kvalifikovaně odhadovat trend nárůstu počtu ekonomicky aktivních občanů EU na území ČR a pokles počtu ekonomicky aktivních cizinců ze třetích zemí.¹¹⁶

Graf č. 2 – Zaměstnanost cizinců v ČR podle postavení v zaměstnání v letech 1997 až 2015

Zdroj: ČSÚ, 2017

Podíváme-li se na rozdělení cizinců – zaměstnanců z hlediska členění podle státního občanství, mají dle evidence úřadů práce nejvyšší zastoupení občané Slovenska (150 317). Druhou nejpočetnější skupinou jsou občané Ukrajiny (41 847). Dalšími v pořadí jsou občané Polska (24 982), následují občané Rumunska (22 861) a Bulharska (21 240). V tabulce číslo pět, vidíme deset nejpočetnějších skupin cizinců evidovaných na úřadu

¹¹⁶Aktualizovaná „Koncepte integrace cizinců – Ve vzájemném respektu“ a Postup při realizaci aktualizované Koncepte integrace cizinců v roce 2016. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2016 [cit. 2017-10-04]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/25571/Priloha_c_2_Aktualizovana_Koncepte_integrace_cizincu_ve_vzajemnem_respektu_a_Postup_pri_realizaci_aktualizovane_Koncepte_integrace_cizincu_v_roce_2016.pdf

práce rozdělených dle státního občanství. Podle Českého statistického úřadu počet cizinců evidovaných úřady práce meziročně významně vzrostl, a to jak u občanů EU, tak zástupců mimo EU.¹¹⁷

Tabulka č. 5 – Cizinci evidovaní na úřadech práce podle státního občanství k 31. 12. 2015

Země	Počet
Slovensko	150,317
Ukrajina	41,847
Polsko	24,982
Rumunsko	22,861
Bulharsko	19,782
Rusko	6,703
Maďarsko	6,145
Vietnam	5,098
Německo	3,742
Velká Británie	3,271

Zdroj: Vlastní zpracování na základě údajů dostupných z ČSÚ [online]

U oslovených informátorů byl také zjišťován důvod, proč se rozhodli v České republice hledat zaměstnání. Ve čtyřech případech byli informátoři donuceni k přesídlení do jiné země politickou situací v regionech, odkud pochází (Jemen, Eritrea a Venezuela). Dalších pět informátorek se rozhodlo přesunout do České republiky z důvodu sloučení rodiny. Pět informátorů zůstalo v České republice na základě předchozího studia. Toto rozhodnutí bylo z velké části ovlivněno již jistou pracovní nabídkou v České republice nebo předchozí zkušeností z rodné země, kde je nestabilní hospodářství, rostoucí nezaměstnanost a nedostatek pracovních příležitostí v oboru. Tento jev byl spatřen u informátorky z Filipín a informátora z Egypta. Jedna informátorka je potomkem volyňských Čechů žijících na Ukrajině a do České republiky jezdila se svými prarodiči jako dítě. V dospělosti se rozhodla vrátit do vlasti svých předků. Na základě těchto skutečností získala v České republice trvalý pobyt.

---

¹¹⁷Cizinci: Zaměstnanost. Český statistický úřad [online]. Praha: ČSÚ, 2017 [cit. 2017-10-07]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/cizinci/2-ciz_zamestnanost

Dle údajů z Ministerstva práce a sociálních věcí pracuje nejvíce cizinců ve zpracovatelském průmyslu, celkem 93 942 (což je 29,1% z celkového počtu cizinců evidovaných úřady práce v roce 2015). Druhé v pořadí jsou administrativní a podpůrné činnosti, kde bylo v roce 2015 dle dostupných údajů zaměstnáno 44 336 cizinců (to představuje 13,7 % z celkového počtu cizinců evidovaných úřady práce). Dalšími sektory, kde evidujeme větší počet zahraničních pracovníků, jsou velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel s celkem 34 626 cizinci evidovanými úřady práce, následuje sektor stavebnictví, kde je zaměstnáno 33 353 cizinců evidovaných úřady práce. Naopak s nejnižším počtem cizinců se můžeme setkat v sektoru veřejná správa a obrana, výroba a rozvoz elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu, činnosti exteriorních organizací a orgánů a činnosti domácností jako zaměstnavatelů, činnosti domácností produkujících blíže neurčené výrobky a služby pro vlastní potřebu. Bližší informace můžeme nalézt v tabulce číslo šest - počet evidencí na úřadech práce podle sekcí Klasifikace ekonomických činností k 31. 12. 2015. Zajímavostí je, že v žádném ze sledovaných sektorů nepřevažují zahraniční zaměstnanci ze třetích zemí nad cizinci z Evropské unie. Struktura dotazovaných v rámci klasifikace ekonomických činností je následující: sedm informátorů pracuje ve finančním oboru, který lze zařadit do administrativních a podpůrných činností. Jedna informátorka pracuje v hotelnictví, které se řadí do kategorie ubytování, stravování a pohostinství. Další dotazovaný pracuje jako pomocná síla ve skladu, které spadá do kategorie doprava a skladování. Ostatní informátoři v době psaní této práce nebyli zaměstnaní a jedna informátorka byla na mateřské dovolené.

Tabulka č. 6 – Počet evidencí na úřadech práce podle sekcí Klasifikace ekonomických činností k 31. 12. 2015

Klasifikace ekonomických činností	Celkem	EU	Ostatní
Zpracovatelský průmysl	93 942	76 891	17 051
Administrativní a podpůrné činnosti	44 336	35 622	8 714
Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	34 626	24 654	9 972
Stavebnictví	33 353	23 581	9 772
Profesní, vědecké a technické činnosti	21 885	18 026	3 859
Informační a komunikační činnosti	15 289	11 735	3 554
Ubytování, stravování a pohostinství	14 708	6 373	8 335
Doprava a skladování	14 225	11 178	3 047
Zdravotní a sociální péče	8 909	7 124	1 785
Zemědělství, lesnictví a rybářství	8 820	5 795	3 025
Vzdělávání	8 664	6 367	2 297
Činnosti v oblasti nemovitostí	6 228	4 110	2 118
Peněžnictví a pojišťovnictví	4 067	3 485	582
Ostatní činnosti	4 039	2 645	1 394
Těžba a dobývání	3 168	3 033	135
Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	2 326	1 636	690
Zásobování vodou, činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi	1 396	1 122	274
Nezjištěno	1 178	0	1 178
Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	760	659	101
Výroba a rozvoz elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu	730	654	76
Činnosti exteritoriálních organizací a orgánů	552	342	210
Činnosti domácností jako zaměstnavatelů; činnosti domácností produkujících blíže neurčené výrobky a služby pro vlastní potřebu	43	9	34

Zdroj: Vlastní zpracování na základě údajů dostupných z ČSÚ [online]

5.4 Faktory ovlivňující začlenění cizinců na trhu práce

Slovním spojením „faktory ovlivňující integraci cizinců na trh práce“ označujeme okolnosti, které ovlivňují participování imigrantů na trhu práce (zaměstnanost, nezaměstnanost a proces hledání práce) a které dále určují kvalitu pracovního místa i formu pracovního poměru (pracovní smlouva, agenturní zaměstnávání atd.), délku pracovního úvazku (na dobu neurčitou, určitou), stabilitu zaměstnání a další pracovní podmínky. Obecně tyto faktory dělíme na strukturální a ekonomické, faktory podmíněné strategiemi a jednáním aktérů působících na trhu práce a kulturní dimenzi, kde lze sledovat individuální rozdíly v lidském a sociálním kapitálu.¹¹⁸

5.4.1 Ekonomické a strukturální faktory trhu práce

Postavení imigrantů na trhu práce je ovlivněno významem, který je jim a jejich působení na trhu práce přisuzován. To také dokládají veřejně dostupné údaje například statistického úřadu nebo *Koncepce integrace cizinců* vydávané Ministerstvem vnitra, kde se setkáváme s pojmy vysoce kvalifikovaná pracovní síla, levná pracovní síla nebo dodatečná pracovní síla, která pomáhá řešit dočasné výkyvy v nabídce a poptávce po zahraničních pracovnících na trhu práce. Rozložení zahraniční pracovní síly také kopíruje segmentaci pracovního trhu na tzv. primární a sekundární trh práce.¹¹⁹ Segmentace trhu představuje univerzální popis pracovních trhů ve vyspělých evropských státech. Toto rozdělení není platné pouze pro zahraniční pracovníky, ale platí i pro domácí pracovníky. Právě v primárním sektoru je u pracovních míst vyžadováno vyšší vzdělání, kvalifikace a případně i zodpovědnost. Je pro ně charakteristické lepší mzdové ohodnocení i pracovní podmínky a možnost kariérního růstu.¹²⁰ Reprezentanty tohoto odvětví jsou informátoři, kteří jsou zaměstnání v mezinárodní firmě, kde bylo při výběrovém řízení požadované vysokoškolské vzdělání v oblasti financí a znalost anglického a případně dalšího

---

¹¹⁸POŘÍZKOVÁ, Hana. Segmentace trhu práce jako faktor integrace cizinců na trhu práce, In: *Vybrané aspekty života cizinců v České republice*.s. 22–23.

¹¹⁹Douglas S. MASSEY ve své publikaci *Worlds in Motion: Understanding international migration at the end of the millennium* přidává terciární sektor trhu práce, kde se jedná o pracovní místa, která jsou automaticky přiřazována levné pracovní síle ze zahraničí. Těmto pracovním místům je přiřazován nízký sociální status a znovu jsou spojena se špatnými pracovními podmínkami, nízkým mzdovým ohodnocením a typické pro ně je, že pro domácí pracovní sílu nejsou atraktivní a dokonce se jim až vyhýbají. Více: MASSEY, Douglas S. *Worlds in Motion: Understanding international migration at the end of the millennium*. s. 83–88.

¹²⁰POŘÍZKOVÁ, Hana. Privilegování „druzi“ aneb sociální integrace cizinců z vyspělých zemí. In: *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. s. 57. Dále také POŘÍZKOVÁ, Hana. Segmentace trhu práce jako faktor integrace cizinců na trhu práce, In: *Vybrané aspekty života cizinců v České republice*.s. 22–23.

evropského jazyka. V rámci interních předpisů této mezinárodní společnosti je také deklarovaná možnost kariérního postupu zaměstnanců. K průběhu výběrovému řízení se vyjadřuje informátorka J1 níže.

„Přijela jsem do České republiky, protože u nás není možné získat dobrou práci v oboru. Nejdříve jsem studovala rok na vysoké škole v Praze a udělala jsem si finanční kurz, protože jsou zde jiná pravidla, než na Filipínách. ...Vysokou školu mám již z Filipín. ...Hned po kurzu jsem pak získala pracovním místo tady ve firmě. V průběhu výběrového řízení jsem prošla Assessment Centrem a absolvovala jsem znalostní testy a pohovor s manažery. Ve výběrovém řízení jsem uplatnila také svoje předchozí pracovní zkušenosti.“¹²¹

Oproti tomu u sekundárního sektoru práce se setkáme s pracovními místy, která kladou nízké požadavky na vzdělání, což vede k nekvalifikované práci, nízkému platovému ohodnocení, horším pracovním podmínkám, nestabilitě pracovního místa a vysoké pracovní fluktuaci.¹²² I v tomto sektoru je zastoupení dotazovaných cizinců. Jde především o přistěhovalce, kteří sice mají kvalifikované vzdělání, ale bohužel neovládají český nebo anglický jazyk, a proto zde nemohou vykonávat práci, která by odpovídala jejich zkušenostem. S tímto má zkušenosti informátorka L1:

„Když jsem sem přišla, první překážkou byl český jazyk. Nemohla jsem se pořádně domluvit. Ale měla jsem štěstí a přes agenturu jsem dostala práci uklízečky v domově pro důchodce a na studentské ubytovně. A to za takové peníze, které myslím v Čechách ani neexistují.“¹²³

Vyplývá z toho, že zahraniční zaměstnanci jsou buď zdrojem konkurenční výhody, která je daná vysokou úrovní lidského kapitálu pracovníka anebo zdrojem flexibility (pro zaměstnavatele), kdy zahraniční pracovníci pracují především v těch odvětvích ekonomiky, která jsou náročná na pracovní sílu. S tím má zkušenost informátor K2¹²⁴, který má zájem o práci řidiče. Bohužel ale neovládá český jazyk na takové úrovni, aby zde

---

¹²¹Informátorka J1, 32 let, Filipíny, přeloženo z originálního znění v anglickém jazyce

¹²²POŘÍZKOVÁ, Hana. Privilegovaní „druzi“ aneb sociální integrace cizinců z vyspělých zemí. In: *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. s. 57.

¹²³Informátorka L1, 54 let, Ukrajina

¹²⁴Informátor K2, 56 let, Eritrea, přepis informací z neformálního rozhovoru

v České republice mohl složit zkoušku nutnou k získání řidičského oprávnění. V současnosti pracuje K2 jako pomocná síla ve skladu a ve volném čase navštěvuje kurzy českého jazyka, aby v budoucnu mohl absolvovat zmiňovanou zkoušku. Obdobnou situaci zažila informátorka J2¹²⁵, která vystudovala právnickou školu a v Srbsku krátce působila v advokátní kanceláři. Po přesídlení do České republiky měla problém s nalezením pracovního místa v oboru, protože neovládala český jazyk v takové odbornosti, která je potřeba k výkonu práce v České republice.

Postavení cizinců na trhu práce ovlivňují vedle ekonomických faktorů také faktory strukturální (nabídka a poptávka na trhu práce). Ty ovlivňují zejména procesy globalizace, modernizace výroby a přechod k postindustriální ekonomice. Zde můžeme sledovat vyšší nárůst zahraničních firem, které působí ve velkých městech České republiky, a v souvislosti s tím se zvyšuje poptávka po odbornících a kvalifikovaných zaměstnancích zejména v oblasti informačních technologií a vývojových pracovních v ostatních odvětvích průmyslu a služeb, která ale nejde uspokojit domácími pracovníky. Ti buď nedisponují dostatečnou kvalifikací, nebo jsou pro ně pracovní místa neatraktivní. Zkušenost s tímto jevem má badatelka ze svého zaměstnání, kde je vysoká poptávka po pracovnících, kteří ovládají anglický jazyk a nějaký další evropský jazyk (holandštinu, němčinu nebo francouzštinu), a na domácím trhu je takových pracovníků nedostatek. Proto náborové oddělení musí zacílit na zahraniční pracovníky.

5.4.2 Faktory ovlivněné jednáním aktérů na trhu práce

Postavení zahraničních pracovníků na trhu práce a podmínky integrace ve významné míře ovlivňují dva zásadní aktéři na trhu práce – stát a zaměstnavatelé. Stát ze své pozice může ovlivňovat participaci zahraničních pracovníků na trhu práce legislativou regulující vstup imigrantů na pracovní trh, pracovněprávními předpisy i zákony, které upravují různé režimy zaměstnávání. Jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách, právě úřad práce může regulovat počet zahraničních pracovníků na pracovním trhu v České republice. S ohledem na aktuální situaci na pracovním trhu vydává pracovní povolení imigrantům ze třetích zemí. Jedním z kritérií při rozhodování, zda bude pracovní povolení vydáno, je to, zda na volné pracovní místo opravdu není k dispozici domácí uchazeč o zaměstnání, cizinec ze zemí EU nebo cizinec ze třetích zemí, který má volný vstup na trh práce a je evidován jako uchazeč o zaměstnání. Po vstupu České republiky do Evropské

---

¹²⁵Informátorka J2, 48 let, Srbsko, přepis informací z neformálního rozhovoru

unie se význam úřadů práce při omezování zahraniční zaměstnanosti oslabil z důvodu volného pohybu pracovních sil v rámci EU. Přesto úřady práce své postavení v tomto procesu zaujímají významně. Jedním z příkladů může být období okolo ekonomické recese v letech 2009–2012, kdy docházelo k významnému propouštění a zvyšování nezaměstnanosti. Na vývoj této situace zareagoval stát (Ministerstvo práce a sociálních věcí) prostřednictvím úřadů práce, kdy zadal utlumení nebo úplné zastavení vydávání pracovních povolení. Vliv ekonomické krize na zaměstnanost cizinců a reakce státu na vzniklou situaci potvrzují, že zahraniční pracovníci jsou vnímáni jako významný zdroj flexibility při ovlivňování stavu na trhu práce, a to ne jenom zaměstnavateli, ale také pracovníky úřadů práce.¹²⁶

Stát dále nepřímo ovlivňuje vstup na trh práce cizinců udělováním pobytového statusu nebo občanstvím cizince, protože pouze na základě „správného“ pobytového statusu je možné cizince zaměstnat. Tyto administrativní překážky (např. dlouhá doba vyřizování pracovního povolení) a udělení pobytového statusu tak někdy nutí přistěhovalce ze třetích zemí přijímat nekvalifikovaná a špatně platově ohodnocená pracovní místa. To pak nahrává zprostředkovatelským subjektům/agenturám, které jsou ochotny imigrantovi pomoci se zajištěním pracovního povolení, ale za cenu vysokých poplatků agentuře a závislosti cizince na zaměstnavateli. Protože dle české legislativy je s výkonem práce na území České republiky obvykle spojeno i povolení k pobytu. Zahraniční pracovníci s trvalým pobytem mají podle zákona o zaměstnanosti stejný přístup na trh práce jako občané České republiky, to pro ně znamená, že k vykonávání práce již nepotřebují pracovní povolení. Tato situace zlepšuje vyjednávací pozici cizince na trhu práce a zvyšuje šance na získání kvalitnějších pracovních míst.¹²⁷ V rámci této práce je také důležité zmínit, že volný vstup na trh práce mají i cizinci, kteří na území České republiky úspěšně absolvovali střední, vyšší odborné nebo vysokoškolské vzdělání.¹²⁸ Z rozhovorů s některými informátory vyplývá, že po absolvování české vysoké školy se rozhodli v České republice zůstat a bylo pro ně poměrně jednoduché nalézt zaměstnání.

---

¹²⁶POŘÍZKOVÁ, Hana. Segmentace trhu práce jako faktor integrace cizinců na trhu práce, In: *Vybrané aspekty života cizinců v České republice*.s. 25.

¹²⁷Tamtéž. s. 26–27.

¹²⁸VOLNÝ VSTUP NA TRH PRÁCE. *Sdružení pro integraci a migraci, o. p. s.* [online]. Praha: Sdružení pro integraci a migraci, o. p. s., 2017 [cit. 2017-11-07]. Dostupné z:<http://www.migrace.com/cs/poradna/informace-pro-cizince/cizinci-ze-zemi-mimo-eu/pracovni-pomer/volny-vstup-trh-prace>

„Rozhodla jsem se v České republice studovat na VŠE v Praze a po dostudování jsem si řekla, že uvidím, jak to tu půjde. A opravdu tak jako šest, osm let jsem chtěla zpátky, ale pak už jako jsem dostala trvalý pobyt a dobrou práci, tak se to obrátilo. Jako já vůbec neměla problém v tom, že jsem cizinka. Měla jsem diplom z vysoké školy, tak že i volný vstup na trh práce.“¹²⁹

„Chtěla jsem zkusit studovat v zahraničí a podala jsem si několik přihlášek – do Dánska, Německa a České republiky. Byla jsem přijata na všechny školy, kam jsem se hlásila, ale rozhodla jsem se jít na vysokou školu ve Zlíně. Po absolvování školy jsem chtěla získat pracovní zkušenost v zahraničí a zkusila jsem reagovat na několik pracovních nabídek v Praze. Asi hned do měsíce jsem byla přijata do této společnosti. Určitě mi pomohlo, že jsem měla diplom z akreditované české vysoké školy.“¹³⁰

Autorka se u zaměstnavatelů¹³¹ také setkala s nedostatečnou informovaností o zaměstnávání cizinců, které následně vede k neoprávněnému zamítání některých kandidátů. To se jí potvrdilo i během rozhovorů s pracovníky z neziskové organizace, kteří mají tyto zkušenosti zprostředkované od klientů. Na dotaz, zda se informátoři cizinci setkali s nedostatečnou informovaností zaměstnavatelů o zaměstnávání cizinců, bylo v několika případech odpovězeno kladně. Některé informátory proces hledání práce tak vycvičil, že mají dopředu nachystané oskenované doklady, které jim povolují volný vstup na trh práce, spolu s komentářem od odborníka nebo s přepisem výňatku ze zákona. S tím se při rozhovoru svěřila informátorka R1:

„V tuto chvíli mám vyřízený doklad o pobytu s doplňkovou ochranou, se kterým mám volný vstup na trh práce. Je ale pravda, že při každém telefonickém nebo osobním pohovoru musím zaměstnavateli dokazovat, že tento doklad mne opravdu opravňuje v České republice pracovat. Že s tím jako zaměstnavatel nebude mít další práci. Mám už i nachystaný email, ve kterém mám oskenovaný doklad s komentářem o významu tohoto

---

¹²⁹Informátorka O1, 33 let, Rusko

¹³⁰Informátorka D2, 25 let, Rusko, přeloženo z originálního znění v anglickém jazyce

¹³¹Autorka práce čerpá ze svých zkušeností ze dvou mezinárodních společností, které ve velké míře zaměstnávají cizince. A také z kontaktů, které během tří a půl let v náboru zaměstnanců získala.

typu povolení k pobytu. Chci tím předejít nedorozuměním a zároveň neztratit šanci ve výběrovém řízení.“¹³²

Tento jev také popisuje ve svém výzkumu Hana Pořízková¹³³ a rozděluje ho na dva fenomény. Jednou stranou tohoto problému je řekněme neznalost podmínek, kdy je oblast zaměstnávání cizinců komplikovaná a zaměstnavatelé se v ní špatně orientují, neznají podmínky zaměstnávání cizinců a u některých pobytových statusů cizinců nejsou jasně definovány podmínky o volném vstupu na trh práce.¹³⁴ Možností, jak těmto nedorozuměním předejít, je spolupráce s externím poradcem nebo agenturu, která se zaměstnáváním cizinců v České republice zabývá. Někteří zaměstnavatelé ale ani nechtějí investovat čas a dodatečné náklady do administrativně náročných úkonů spojených se zaměstnáváním cizinců.

Nízkou informovaností nebo velkou administrativní zátěží (náročné úřední procedury a nejasné podmínky, příliš pomalý postup) ale trpí i samotní přistěhovalci. Informátorka K1 se například setkala se zamítnutím na základě toho, že ještě neměla vyřízený trvalý pobyt v České republice. Její pobytový status, který v té chvíli měla, ji ale k práci v České republice opravňoval.

„Taky jednou jsem se snažila najít nějakou českou firmu. Aby mi prostě nabídli něco normálního. Jednou jsem šla, byla nějaké největší kancelář, nepamatuji si jméno, tak já jsem tam šla a jejich první otázka byla, jestli mám trvalý pobyt. A já jsem řekla, že nemám. A oni hm, tak to máte smůlu, my vám nemůžeme nic nabídnout. Dál mluvit nebudeme. Já jsem se snažila pochopit proč. Když přece nemám trvalý pobyt, tak nemám žádné omezení. Oni se báli, že něco uděláme, něco špatného a odjedu zpátky, nemám tady žádnou zodpovědnost a oni nás nikdy nenajdou. Tak to jsem pochopila, že OK, soustřeďovat se na to nebudu. Když to nejde, tak to zkusím jinak.“¹³⁵

---

¹³²Informátorka R1, 31 let, Jemen, přeloženo z originálního znění v anglickém jazyce

¹³³POŘÍZKOVÁ, Hana. Segmentace trhu práce jako faktor integrace cizinců na trhu práce, In: *Vybrané aspekty života cizinců v České republice*.s. 27.

¹³⁴S tímto problémem se Hana Pořízková setkala u zaměstnávání žadatelů o mezinárodní ochranu a azylantů. Zaměstnavatelé nejsou dostatečně informováni o podmínkách zaměstnávání cizinců s tímto typem pobytového statusu nebo si rovnou myslí, že je nemohou zaměstnávat. Tato nedostatečná informovanost na straně zaměstnavatelů tvoří pro cizince bariéru v integraci na pracovní trh. Více v POŘÍZKOVÁ, Hana. Segmentace trhu práce jako faktor integrace cizinců na trhu práce, In: *Vybrané aspekty života cizinců v České republice*.s. 27.

¹³⁵Informátorka K1, 29 let, Kazachstán

V první fázi se proto cizinci musí zorientovat v novém prostředí. Miroslava Rákoczyová a Robert Trbola ve svém výzkumu uvádějí orientaci fyzickou (orientace ve městě) i sociální (orientace v nových institucích i běžném životě).¹³⁶ Většina informátorů v této práci si informace o novém prostředí i administrativních záležitostech hledala již s předstihem buď na internetových stránkách, nebo od známých, kteří tento proces již absolvovali. Část informátorů jela do České republiky plánovaně nebo primárně za studiem, a i přes předchozí přípravu se následně potýkala s náročnou administrativní a byrokratickou zátěží. Informátorka D2 se rozhodla do České republiky přestěhovat za studiem vysoké školy. Původem je z Ruska a pro pobyt na území České republiky potřebuje vízum. Se zařízením všech potřebných dokumentů jí pomohla koordinátorka studijního programu vysoké školy ve Zlíně. Přesto proces trval několik měsíců a nástup na studijní obor se tím zdržel.

„Přijela jsem do Zlína a zjistila jsem, že nemám povolení zde pobývat. My z Ruska musíme mít vyřízená víza. Když jsem to zde v České republice zjistila, měla jsem štěstí, že mi s vyřizováním pomohla koordinátorka programu z vysoké školy. ...Celý proces vyřizování ale trval zhruba šest měsíců. To znamená, že se mi tím posunulo i studium o půl roku.“¹³⁷

Několik informátorů si také stěžovalo na jazykovou bariéru při vyřizování potřebných dokladů. Úředníci totiž používají pouze český jazyk, a pokud cizinec češtinu neovládá, musí si sám shánět překladatele nebo někoho blízkého, kdo mu bude na úřadu překládat.

„Vždy když jsem potřebovala něco vyřídit v rámci povolení k pobytu nebo pracovnímu povolení, poprosila jsem nějakého spolužáka ze školy, aby šel se mnou na úřad a mohl mi překládat. ...Je to zvláštní, že úředníci, kteří pracují s cizinci nemluví anglickým jazykem.“¹³⁸

„Naučila jsem se základní věty, které se při vyřizování dokladů nebo prodloužení platnosti těchto dokladů často opakovaly. Něco jsem se naučila i při studiu na vysoké škole

---

¹³⁶RÁKOCZYOVÁ, Miroslava a TRBOLA, Robert. *Lokální strategie integrace cizinců v ČR I.* s. 33.

¹³⁷Informátorka D2, 25 let, Rusko, přeloženo z originálního znění v anglickém jazyce

¹³⁸Informátorka D2, 25 let, Rusko, přeloženo z originálního znění v anglickém jazyce

v České republice. Když byla nouze, požádala jsem známého, kterým mluví česky, aby se mnou šel vyřídit potřebné věci.“¹³⁹

Naopak informátorky z Jemenu si celým procesem vyřizování pobytových i pracovních dokladů v České republice prošly nečekaně hladce a bez předchozí přípravy.¹⁴⁰ Do České republiky se kvůli válce v Jemenu vydaly za svým strýcem, který zde žije již přes dvacet let, a zažádaly zde o mezinárodní ochranu. V rámci pobytu v integračním azylovém středisku jim byla tato žádost vyřízena a nyní mají volný vstup na trh práce. V průběhu tohoto řízení jim byli k dispozici pracovníci pobytového střediska nebo integračního azylového střediska, kteří informátorkám pomáhali se zajištěním všech potřebných dokumentů. Informátorky uvádějí, že bez jejich pomoci by se jen těžko v novém prostředí zorientovaly. Po opuštění těchto středisek kontaktovaly se žádostí o pomoc při hledání práce a zlepšování českého jazyka Centrum pro integraci cizinců v Praze.

„Měly jsme štěstí v neštěstí. Během celého pobytu v různých zařízeních v České republice jsme měly přiděleného pracovníka, který s námi všechny potřebné dokumenty vyřizoval, chodil s námi i na úřady a překládal nám rozhovory s úředníky.“¹⁴¹

„Tento český úředník nám opravdu velmi pomohl dostat víza. I náš strýc, který je Čech, nám pomohl dostat se do České republiky a i v prvních měsících tady. Pak bylo ale těžké vyřizování třeba na úřadu práce, na některé úřady musíš chodit každý měsíc. Je to velmi časově náročné.“¹⁴²

Druhým problémem jsou obavy z komunikace s cizinci, negativní předsudky zaměstnavatelů vůči imigrantům a jejich diskriminace na základě národnosti a státní příslušnosti. Ve výzkumu Poradny pro občanství/občanská a lidská práva z června 2012 až října 2013 vyplývá, že diskriminaci vnímají dotazovaní cizinci jako znevýhodnění

---

¹³⁹Informátorka J1, 32 let, Filipíny, přeloženo z originálního znění v anglickém jazyce

¹⁴⁰Více o válce v Jemenu například zde: Nemocnice v Jemenu pod palbou: Lékaři bez hranic žádají odpovědi. *Médecins Sans Frontières in Czech Republic, o.p.s.*[online]. Praha: Médecins Sans Frontières in Czech Republic, o.p.s. 2016 [cit. 2017-10-07]. Dostupné z: <https://www.lekari-bez-hranic.cz/cz/clanek/nemocnice-v-jemenu-pod-palbou-lekari-bez-hranic-zadaji-odpovedi>

¹⁴¹Informátorka R1, 31 let, Jemen, přeloženo z originálního znění v anglickém jazyce

¹⁴²Informátorka A2, 32 let, Jemen, přeloženo z originálního znění v anglickém jazyce

a nerovné zacházení ve prospěch českých občanů. Nejčastěji se diskriminace na základě příslušnosti k jiné národnosti týkala trhu práce, bydlení, poskytování zdravotní péče a služeb. Do oblasti zkušeností s diskriminací přistěhovalci velmi často zařazovali předsudky a stereotypy, s kterými se setkávají v každodenním životě. Specifickou zkušeností je pak setkání s rasistickými postoji a chováním.¹⁴³

Cizinci, kteří se v ČR chtějí usadit, proto musí překonávat předsudky, stigmatizaci a lhostejnost ze strany přijímající společnosti. S tím má zkušenost informátorka A2 z Jemenu, pro kterou bylo zásadní praktikovat své vyznání - islám. V průběhu rozhovoru se tazatelce svěřila, že se v procesu hledání zaměstnání v Praze setkala s předsudky a náboženskou netolerancí ze strany české populace. K tomuto závěru došla informátorka postupem času, kdy dlouhou dobu nemohla najít zaměstnání, a zamítnutí ze strany zaměstnavatelů mělo obdobnou podobu. Informátorka pravidelně reagovala na inzeráty na pracovních portálech, kde splňovala podmínky výběrového řízení (práce s počítačem, anglický jazyk atd.)¹⁴⁴, u některých pracovních nabídek se personalisté telefonicky s informátorkou spojili a na základě pár základních otázek si s ní domluvili osobní setkání. Po osobním setkání ale vždy přišla zamítací korespondence bez specifického důvodu zamítnutí. Na několik prvních osobních setkání do kanceláří zaměstnavatelů totiž přicházela informátorka se šátkem – hidžábem – na hlavě, tak jak byla zvyklá a jak praktikovala na základě svého náboženství. Při rozhovoru s badatelkou se informátorka svěřila, že se během těchto schůzek necítila dobře, pozorovala určitý odstup ze strany zástupců firmy, kde byla na pohovorech. Proto se rozhodla šátek i přes své přesvědčení odložit. Slevila ze svých požadavků na úkor většinové společnosti, protože měla velký zájem na tom, aby zde mohla pracovat a začlenit se do většinové společnosti. V tuto chvíli tedy informátorka hidžáb na veřejnosti nenosí i přesto, že je to pro ni stále nepříjemný pocit. Přeci jen tomuto zvyku za svůj život v Jemenu přivykla a je to její součástí. Na druhou stranu pro ni může být pozitivní, že po odložení hidžábu našla do dvou měsíců zaměstnání v mezinárodní firmě.¹⁴⁵

---

¹⁴³Postavení a postoje dlouhodobě usazených migrantů a migrantek v České republice. *Poradna pro občanství/ Občanská a lidská práva*[online]. Praha: *Poradna pro občanství/ Občanská a lidská práva* 2014 [cit. 2017-11-07]. Dostupné z: https://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/zprava_z_vyzkumu-1.pdf

¹⁴⁴Časem ze svých „podmínek“ slevila a reagovala na všechny relevantní pracovní nabídky.

¹⁴⁵Ironií osudu je, že ve stejné firmě byla před několika měsíci, pouze na sobě měla hidžáb.

„Reagovala jsem na tolik nabídek, zkusila jsem několik pracovních portálů, ptala se známých. Ale bez úspěchu. Původně jsem si myslela, že se přestěhujeme do Prahy a práci seženu hned. ...Měla jsem několik pohovorů. Byla jsem šťastná, že se s nimi mohu osobně potkat. Myslela jsem si, že když to jsou mezinárodní společnosti, nebudou řešit, jestli mám hidžáb nebo ne. Ale evidentně to pro ně problém je. Po rozhovoru se strýcem a dalšími lidmi jsem se rozhodla šátek sundat. Strýc i otec chtěli, abych si šátek sundal hned, ale pro mě to bylo důležité. Cítím se v tom dobře, patří to k mé víře. Nechci zapomenout na život v Jemenu. Ale ani nechci, aby na mě lidé v České republice koukali jako: Aha to je muslimka. A měli o mě negativní obraz. ...Hledala jsem práci skoro šest měsíců. Ironické je, že jsem dnes byla první den v práci ve společnosti, kde mě již dříve odmítly.“¹⁴⁶

S obdobnými situacemi se setkal i informátor Y1 z Egypta. V rozhovoru popsal celý proces hledání zaměstnání, který byl velmi podobný procesu informátorky z Jemenu. Nejdříve si informátor hledal zaměstnání v Brně, kde předtím studoval. Pokud byl informátor pozván na osobní pohovor, většinou následovalo zamítnutí bez udání důvodu. Jak sám říká, špatně se dokazuje jistá diskriminace na základě barvy pleti. Pokud ale jako kandidát splňoval všechny požadavky na pozici, očekával by od společnosti podrobnější vysvětlení o zamítnutí. Především proto, aby věděl, v jaké oblasti se má do budoucna zlepšovat. Když se toto opakovalo již poněkolikrát, rozhodl se kandidát přestěhovat do Prahy, kde doufal ve větší otevřenost společnosti i dostupnější pracovní nabídky. To se mu také po několika týdnech potvrdilo a v současné době pracuje v mezinárodní společnosti v oddělení financí.

„Reagoval jsem na hodně pracovních nabídek. Můj účet na jobs.cz má asi přes sto aplikací. Ale většinou jsem nedostal pozvánku na pohovor. Podle rozhovorů s kamarády nebo bývalými kolegy, byl můj životopis v porovnání s ostatními kandidáty v souladu s nabídkou práce. Můj LinkedIn profil je také v pořádku a i hodnocení ve škole bylo velmi dobré. Ale nikdo mě nepozval na pohovor. Jednou jsem dostal pozvánku od jedné investiční společnosti, po telefonu se mě zeptali na pár dotazů, jen jméno a další základní údaje, a že se mi ozvou zpět. Čekal jsem osobní pozvání, ale napsali mi, že po zvážení těchto základní informací se rozhodli se mnou dále nepokračovat ve výběrovém řízení.“

---

¹⁴⁶Informátorka A2, 32 let, Jemen, přeloženo z originálního znění v anglickém jazyce

*Nevím, co se v procesu stalo. ...Můj profil se na tuto pozici hodil. Pak jsem se rozhodl reagovat na pozice v Praze. Nechtěl jsem si připustit, že moje barva pleti nebo to odkud pocházím, by mohl být problém při hledání práce. Dám jeden příklad, šel jsem na pohovor do společnost XY, řekli mi, že se jim líbím, ale že mě nepřijímají. Bez dalšího odůvodnění. Když jsem se po delší době bavil se svým kamarádem, který v té společnosti pracuje, řekl mi, že tam není jediný černý zaměstnanec /black guy/. OK, možná to není ten důvod, ale domnívám se, že to jejich rozhodnutí ovlivnilo.*¹⁴⁷

Několik informátorů uvedlo, že měli pocit nebo zdání, že na jejich úkor byli přijati čeští občané. Ve většině případů se jedná o spekulace, které se špatně dokazují. Nikdo z dotazovaných informátorů, kterých se tento problém týkal, se neodhodlal k nějaké právní reakci. Pokud se přistěhovalcům podaří překonat překážku, kterou je v tomto případě jejich původ, setkávají se obdobně jako čeští občané s diskriminací na základě pohlaví, mateřství nebo věku. Například zaměstnání na zkrácenou pracovní dobu je nejčastěji vnímáno jako jeden ze způsobů harmonizace pracovního a rodinného života a zejména jako možnost zaměstnání pro osoby s pečovatelskými závazky vůči dětem či jiným závislým členům domácnosti. S tím se badatelka setkala během rozhovoru s informátorkou A1¹⁴⁸ z Makedonie, která v České republice žije se svým manželem již šest let. V tuto chvíli informátorka vychovává dvě malé děti ve věku tři a pět let a ráda by se zapojila zpět do pracovního procesu. Sama výchovu dětí a starost o domácnost jako bariéru při hledání zaměstnání nevnímá, resp. sama by to jako bariéru neoznačila. Když se tazatelka práce zajímala, proč tedy nebylo zatím možné zapojit se do pracovního procesu, informátorka viděla problém v nedostatečné znalosti českého jazyka. Při dalších otázkách ale vyplynulo, že informátorce byly nabízeny pouze pracovní pozice na plný úvazek, který pro ni ale v tuto chvíli není možný. Zaměstnavatelé bohužel nebyli otevření k úpravě pracovního úvazku. Informátor K2¹⁴⁹ původem z Eritrey pečuje v domácnosti o svou dceru, která se ze zdravotních důvodů není schopna o sebe sama postarat. Proto by i on preferoval zaměstnání s flexibilním úvazkem. Zkrácení pracovní doby také usnadňuje pracovní uplatnění osob, jimž práce na plný úvazek nevyhovuje z jiných důvodů (například studijních či zdravotních). S tímto se potýká informátorka L1, která v České republice žije

---

¹⁴⁷Informátor Y1, 25 let, Egypt, přeloženo z originálního znění v anglickém jazyce

¹⁴⁸Informátorka A1, 30 let, Makedonie, přepis informací, informátorka nechtěla být během rozhovoru nahrávána

¹⁴⁹Informátor K2, 56 let, Eritrea, přepis informací z neformálního rozhovoru

trvale od roku 2015. Byla zde zaměstnaná jako pokojská v hotelu, kde se jí stal pracovní úraz. Proto v současnosti se zdravotních důvodů nemůže pracovat na plný úvazek.

„Něž jsem měla ten úraz, pracovala jsem jako pokojská. Hodně jsem pořád pracovala. Po pracovním úrazu jsem v částečném invalidním důchodu. Měla jsem roztržitěnou patu. Byla jsem několik týdnů v nemocnici a i rekonvalescence byla dlouhá. Teď nemůžu nikde dlouho stát. Bolí mě nohy. Bohužel nezvládnou pracovat na plný úvazek a také už nemohu pracovat ve fyzicky náročné práci.“¹⁵⁰

5.4.3 Kulturní dimenze jako faktor integrace cizinců na český trh práce

Začlenění cizinců a jejich postavení na českém trhu práce je určováno také charakteristikami jejich lidského a sociálního kapitálu, což může být dosažené vzdělání, předchozí pracovní praxe i už konkrétní pracovní zkušenost v České republice. Přistěhovalci do České republiky přicházejí z různých zemí s odlišnými kulturními zvyklostmi, vzděláním, jazykovým vybavením i finančním a rodinným zázemím. Často si s sebou nesou svou vlastní minulost, která formuje jejich postoje a hodnoty. Od majoritní společnosti se mohou odlišovat i svými sny a očekáváními, zájmem o setrvání a začlenění do společnosti v ČR.¹⁵¹

Jednou z výrazných bariér je znalost jazyka hostitelské země – v tomto případě českého jazyka. Jazyková bariéra totiž může významně ovlivnit nejen možnosti celkové integrace, ale zejména ovlivňuje začleňování v oblasti pracovního trhu. Znalost českého jazyka představuje předpoklad pro získání pracovní pozice, která odpovídá kvalifikaci pracovníka, což vede i k lépe placenému zaměstnání. Tazatelka se proto v rámci rozhovorů zaměřila na zhodnocení úrovně znalosti českého jazyka informátorů i na motivaci cizinců učit se česky. Informátoři byli také dotazováni, zda a jak se studiu českého jazyka věnovali nebo věnují.

Informátorky z Jemenu se s českým jazykem poprvé setkali v rámci integračního procesu v integračních zařízeních. Tyto kurzy hodnotily částečně přínosně – získaly důležitou základní slovní zásobu. Pro zdokonalení ale bohužel v kurzech nebyl prostor, neboť probíhali ve velkých skupinách, kde byla různá úroveň klientů.

---

¹⁵⁰Informátorka L1, 54 let, Ukrajina

¹⁵¹RÁKOCZYOVÁ, Miroslava a TRBOLA, Robert. *Lokální strategie integrace cizinců v ČR I.* s. 32–33. Dále také POŘÍZKOVÁ, Hana. Segmentace trhu práce jako faktor integrace cizinců na trhu práce, In: *Vybrané aspekty života cizinců v České republice.*s. 27–29.

„V Pardubicích jsme začaly naše první kurzy. Bylo to opravdu skvělé. Moc jsem si lekce užívala. I lektor byl perfektní. Pak jsme se přesunuly z Pardubic do Kostelce. To bylo velmi těžké. Navštěvovala jsem nějaké kurzy, ale nemohla jsem se pořádně soustředit kvůli osobním problémům. A to i přes to, že učitelka byla úžasná a velmi nápomocná. Tak že kurzy v Kostelci mi moc nepřinesly. Poté jsme se opět přemístily a to do Jaroměře, kde učitelka češtiny byla také dobrá, ale bohužel jsme neměli pravidelné lekce. Musely jsme totiž pořád cestovat a vyřizovat doklady atd. ...A po té jsme se přesunuly do Prahy, kde jsem tady v CIC začala navštěvovat kurzy a od úřadu práce jsem měla intenzivní kurzy. Bohužel tyto kurzy od úřadu práce nebyly dobré. Byly špatně rozdělené úrovně a špatná skupina. Pro lidi z Ruska nebo Ukrajiny je čeština lehčí, mají podobný jazyk, tak že během kurzu byli hodně aktivní, zatímco já jsem nestíhala.“¹⁵²

Pokud jde o znalost českého jazyka v mluvené formě, pouze sedm informátorů hovořilo česky na dostačující úrovni, kdy byli schopni se sami domluvit v běžném životě i v rámci jednání s úřady a dalšími institucemi.¹⁵³

„Když jsem přijela do Česka, měla jsem tady roční kurz. Bylo to docela náročné, protože jsme měli tři učitelky, každá mluvila jinak a žádná neuměla rusky. Jenom takové ty základy. To bylo opravdu těžké. Proto že když neumíš nic a oni ti vysvětlují gramatiku... Šlo hodně o samostudium. Jako uměla jsem tu češtinu na základní úrovni, pro běžnou komunikaci. Bohužel jsem neměla slovní zásobu, kterou jsem potřebovala na zkoušky na VŠE. Ale připravila jsem se na to, měla jsem knihu Základy ekonomie. Pak v prvním ročníku jsem s učivem hodně bojovala. Musela jsem získat tu slovní zásobu, pak už se to zlomilo.“¹⁵⁴

Dalších šest informátorů ovládalo český jazyk na velmi základní úrovni (pár základní slov) ale hovořilo plyně alespoň anglickým jazykem. Pro potřeby jednání s úřady se často domlouvali s překladateli nebo známými. Dva dotazovaní informátoři neovládali český ani anglický jazyk a veškerá komunikace s okolím je závislá na překladateli. Musíme zde ale zdůraznit, že všichni dotazovaní informátoři považují znalost

---

¹⁵²Informátorka A2, 32 let, Jemen, přeloženo z originálního znění v anglickém jazyce

¹⁵³Písemná forma českého jazyka nebyla v tomto výzkumu sledována.

¹⁵⁴Informátorka K1, 29 let, Kazachstán

českého jazyka za jeden z klíčových faktorů sociální integrace, hodljají se v něm zdokonalovat a okolnostmi jsou motivováni svoji úroveň českého jazyka zvyšovat. Dle svých zkušeností totiž neznalost českého jazyka považují za nedostatek při hledání pracovního místa.

„Když umíš česky a máš vzdělání, tak to není problém. Jde tady hlavně o český jazyk a občas jde i o vzdělání. Když máš vysokou školu v Rusku a uděláš tady nostrifikaci, tak to není problém. Ale stejně, on sem přijede ve starším věku, třeba už 24, tak oni mají taky problém, s tou terminologií. Oni se cítí vzdělání a už prostě nechtějí dále studovat. Oni tady třeba studují rok češtinu a pak se tu chtějí ucházet o práci, kde jim řeknou, že ta čeština je nedostačující, tak to vzdají a odjedou. Nebo vezmou nějakou podřadnou práci, oproti jejich vzdělání, třeba v call centru. Aby měli alespoň nějaké peníze. Tak že já vidím problém v češtině.“¹⁵⁵

„Pokud jdete do nemocnice, at' jdem kamkoli, vždy potřebujete češtinu. Proto bych se ráda tento jazyk naučila pořádně. Abych mohla i pochopit mentalitu lidí v České republice. Zároveň se ale bojím češtinu používat. Musím jí začít více procvičovat. Teď je pro mě snazší mluvit anglicky.“¹⁵⁶

To potvrzují i studie Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí. Ve výzkumu Danici Schebellové a Milady Horákové *Bariéry integračního procesu reflexí cizinců z třetích zemí*¹⁵⁷ autorky uvádí, že jejich sledovaná data signalizují, že neznalost českého jazyka u cizinců rozšiřuje prostor pro jejich případnou diskriminaci. Informátoři byli také dotazováni, zda a jak se studiu českého jazyka věnovali nebo věnují. Všichni informátoři, kteří navštěvovali nebo navštěvují Centrum pro integraci cizinců, procházejí kurzy češtiny, které jsou zdarma nebo za symbolický poplatek. Těchto kurzů se účastnilo celkem sedm informátorů. Ti hodnotí kurzy jako velmi přínosné a jako dobrý základ pro další rozvíjení znalosti českého jazyka. Další zkušeností informátorů bylo procvičování českého jazyka se spolužáky během studia na vysoké škole nebo s českými přáteli ve volnočasových aktivitách. Několik respondentů český jazyk neovládalo vůbec a nejsou schopni použít

---

¹⁵⁵Informátorka K1, 29 let, Kazachstán

¹⁵⁶Informátorka A2, 32 let, Jemen, přeloženo z originálního znění v anglickém jazyce

¹⁵⁷SCHEBELLE, Danica a HORÁKOVÁ, Milada. *Bariéry integračního procesu reflexí cizinců z třetích zemí*. s. 38.

jazyk hostitelské společnosti prakticky v žádných životních situacích. Tito respondenti ale ovládali minimálně anglický jazyk, a protože pracují v mezinárodní firmě, necítí společenskou izolaci.

„Chodil jsem na základní kurz češtiny, rozumím opravdu jen základům. Ale stále se snažím učit. Ne nějak intenzivně, postupně. Angličtina je v Praze v pohodě. Jasně lepší by byla čeština. Ale tady se všude domluvíš, v restauraci v obchodě. To tak v Brně třeba nebylo. Tak že teď mě nic nenutí. Ale chci se naučit česky.“¹⁵⁸

Dalším z faktorů, který ovlivňuje začleňování přistěhovalců na trh práce, je samotné hledání nového zaměstnání. V rámci rozhovorů s informátory došlo i na otázku, jakým způsobem si cizinci hledají nové zaměstnání – tedy jakých nástrojů využívají a zda při procesu hledání upozorovali nějaké překážky. Obecně lze na informátory v této práci pohlížet jako na aktivní a samostatné v přístupu k hledání nového pracovního uplatnění. Pouze u jedné informátorky měla badatelka pocit, že stále hledá důvody, proč práci nemůže najít nebo proč nemůže pracovat na dostupných pracovních pozicích. Ve většině případů informátoři spoléhali na vlastní sílu nebo využívali při hledání práce pomoci příbuzných nebo známých. Ostatní, kteří byli na trhu práce noví, využívali dalších klasických zdrojů pro hledání práce, jako jsou pracovní portály, personální agentury nebo inzeráty v novinách. Například informátoři K2, L1 i A1 se zapojili do programu Perspektiva v Centru pro integraci cizinců a na základě pomoci od specialistky na trh práce si vylepšili svůj životopis a motivační dopis. Pokud jde o kontaktování zaměstnavatelů, cizinci ve většině preferují zaslání životopisu na danou pracovní nabídku prostřednictvím emailu a následně telefonický rozhovor, případně osobní setkání. Bohužel se také často setkávají s nízkou nebo nulovou úspěšností odpovědí od zaměstnavatelů. To je ale podobné jako u většinové populace. Na dotaz, zda informátoři využívají služeb úřadu práce, bylo ve všech případech odpovězeno, že se od této instituce víceméně nedá očekávat nabídnutí dobré práce a jejich služby ve vztahu k hledání nového zaměstnání tedy nevyužívají.

Jedním z faktorů ovlivňujících vstup cizince na pracovní trh může být i samotná výchozí pozice přistěhovalce. Imigranti ze třetích zemí se při příchodu do České republiky vyznačují národnostní i etnickou různorodostí, ale liší se i úrovní kulturního, sociálního

---

¹⁵⁸Informátor Y1, 25 let, Egypt, přeloženo z originálního znění v anglickém jazyce

a ekonomického kapitálu. Dále se liší jejich pozice typem pobytového statusu a motivací k migraci i integraci. I během tohoto výzkumu bylo identifikováno několik typů skupin přistěhovalců. Jednou skupinou jsou osoby, jejichž migrace byla důsledkem vážných problémů v zemi původu, například u informátorek z Jemenu to bylo z důvodu válečného konfliktu, u informátorů z Eritrey a Venezuely na základě nestabilní politické situace. Další skupinou byly osoby, které se do České republiky přestěhovaly v důsledku špatných životních podmínek v zemi původu, například paní L1 z Ukrajiny nebo paní J1 z Filipín. Z pohledu zranitelnosti a nejistoty jsou ohroženy právě tyto dvě skupiny přistěhovalců. Důležité je pro ně získání alespoň nějakého zaměstnání, aby mohli uspokojit základní potřeby a stali se ekonomicky nezávislími. Jev, kdy cizinci přijímají prakticky jakékoliv zaměstnání, označujeme jako „strategii přežití“. Cizinci obsazují pracovní pozice s nízkou kvalitou práce i nízkým platovým ohodnocením. Jiní z dotazovaných informátorů se rozhodli pro migraci do České republiky dobrovolně, například z důvodu sloučení rodiny nebo za účelem studia. Důvodem k dobrovolné migraci může být také obsazení pracovní pozice u předem domluveného zaměstnavatele. Tato skupina osob má vstup na trh práce jednodušší ve stabilnějším zázemí a lepší orientaci ve společnosti. Jejich integrace do společnosti se jeví jako bezproblémová.

I vlastní strategie začlenění na český trh práce (tedy to, jaký způsob hledání práce si cizinec zvolí) ovlivňuje postavení imigrantů na pracovním trhu. Důležitá je v tomto kontextu struktura pracovních nabídek, o které se přistěhovalec uchází. Nesmíme zapomenout ani na to, že i preference cizinců určují zaměstnanost na trhu práce. Některé skupiny cizinců totiž preferují např. dočasné pracovní příležitosti. Kromě již zmiňovaných matek s malými dětmi nebo studentů do této skupiny lze zařadit i dočasné pracovní migranty. V rámci výzkumu byly identifikovány dvě hlavní strategie začlenění na trh práce. Jedna skupina informátorů využila ke své integraci na pracovní trh své specifické jazykové nebo kulturní znalosti a tyto dovednosti uplatnila v mezinárodní společnosti. Druhá skupina informátorů se rozhodla nebo okolnostmi byla donucena jít cestou pracovního uplatnění v sekundárním sektoru trhu práce, kde nabídla své levné pracovní síly. Jak ve své studii uvádí Hana Pořízková, strategii uplatnění na trhu práce skrze nízkou cenu práce uplatňují zejména ti přistěhovalci, kteří v České republice pracují pouze dočasně na základě pracovního povolení. S délkou pobytu imigranta v nové zemi, se získanou pracovní zkušeností i se zlepšováním jazykových znalostí a s rozrůstáním sociálních sítí může požadovaná mzda vzrůstat, protože se rozšiřuje možnost

potencionálních pracovních nabídek. Významným mezníkem je v tomto ohledu situace, kdy se cizinec rozhodne v nové zemi setrvávat dlouhodobě nebo trvale a svůj sociální status začíná odvozovat od svého postavení v nové zemi. Požadavky na kvalitu pracovních míst se za těchto okolností liší a ochota trvale usazeného cizince obsazovat místa terciárního sektoru trhu práce se mnohdy značně snižuje.¹⁵⁹

---

¹⁵⁹POŘÍZKOVÁ, Hana. Segmentace trhu práce jako faktor integrace cizinců na trhu práce, In: *Vybrané aspekty života cizinců v České republice*.s. 29.

6. VÝSLEDKY A DISKUSE

Předkládaná práce je příspěvkem k tématu začleňování přistěhovalců na český trh práce a na základě vlastní části diplomové práce lze vyvodit, jaké jsou limity a možnosti v přijímání imigrantů na český trh práce. Obecně lze faktory, které proces integrace ovlivňují, rozdělit do dvou základních skupin, kdy se bavíme o vnějších faktorech (aktuální situace na trhu práce, výše nezaměstnanosti, poptávka na trhu práce atd.) a vnitřních faktorech (orientace cizince na trhu práce, způsob hledání zaměstnání atd.). Jelikož charakteristika vnějších a vnitřních faktorů nebyla pro účely práce dostačující, stanovila rozdělení bariér na tři základní tematické celky. První skupinou faktorů, které ovlivňují začlenění přistěhovalců na český trh práce, jsou faktory ekonomické a strukturální. Do této skupiny můžeme zařadit například působení nabídky a poptávky na trhu práce i fázi hospodářského cyklu. Charakter a počet pracovních míst, která jsou dostupná na trhu práce cílové země, závisí na situaci na trhu práce. Cizincům jsou otevírána ta pracovní místa, která je obtížné obsadit domácími pracovníky. Pro zaměstnavatele je příliš nákladné zvyšovat atraktivitu pracovních míst na nejnižších příčkách hierarchie prostřednictvím zvyšování mezd, která jsou navíc spojena s nízkým sociálním statutem a pro domácí pracovníky tedy neatraktivní.

Další skupinou faktorů ovlivňující integraci cizinců na pracovní trh jsou strategie a jednání samotných aktérů působících na trhu práce. Hlavními aktéry, kteří ovlivňují začleňování přistěhovalců na trhu práce, jsou stát a zaměstnavatelé. Stát ze své pozice ovlivňuje účast zahraničních pracovníků na trhu práce legislativou regulující vstup imigrantů na pracovní trh a pracovněprávní legislativou, které upravuje různé režimy zaměstnávání. Administrativní překážky (např. dlouhá doba vyřizování pracovního povolení), které stát klade před cizince, a udělování pobytového statusu nutí přistěhovalce ze třetích zemí přijímat nekvalifikovaná a špatně mzdově ohodnocená pracovní místa. Zaměstnavatelé ovlivňují integraci cizinců na trh práce například neznalostí podmínek zaměstnávání cizinců. Typickým příkladem je omezené povědomí o možnostech zaměstnávání azylantů. Dalším problémem je velká administrativní zátěž pro zaměstnavatele (náročné úřední procedury a nejasné podmínky, příliš pomalý postup) a ti nechtějí investovat své prostředky do odborníků, kteří by ve firmě měli tuto agendu na starosti. Z výzkumu vyplynulo, že bariérami při integraci na český trh práce jsou obavy zaměstnavatelů z komunikace s cizinci, negativní předsudky zaměstnavatelů vůči

imigrantům a jejich diskriminace na základě národnosti a státní příslušnosti, náboženství, ale i věku nebo rodinné situace.

Poslední okruh bariér lze označit jako kulturní dimenzi. U těchto bariér hrají hlavní roli lidský a sociální kapitál jednotlivých imigrantů. Významnou roli v začlenění na trh práce hraje úroveň dosaženého vzdělání, předchozí praxe i pracovní historie v České republice. Dalším důležitým faktorem je výchozí postavení imigranta při integraci na pracovní trh, to totiž určuje další sociální integraci, včetně začlenění do pracovního procesu. Na to navazuje kulturní a sociální kapitál, kdy například sociální sítě cizince hrají důležitou roli právě při hledání práce nebo i změně zaměstnání. Vliv na začlenění přistěhovalců mají i migrační strategie cizinců (zda se jedná o dočasnou migraci, trvalou, ekonomickou, nebo cizinec do České republiky přišel za účelem sloučení rodiny), kde je důležitá motivace samotného imigranta se na trh práce integrovat. A v neposlední řadě nelze opomenout jazykové znalosti cizinců, které jsou klíčovým faktorem v úspěšném začleňování přistěhovalců na pracovní trh.

7. ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo zjistit, jaké jsou limity a možnosti přijetí imigrantů na český trh práce, a identifikovat faktory, které tento proces ovlivňují. Výzkum sledoval především emickou perspektivu, tj. pohled samotných imigrantů. V první části příspěvku byly objasněny základní teoretické koncepty týkající se problematiky migrace, integrace a integrační strategie. Samotná empirická část se zabývala migračními trendy v České republice, integrační politikou v České republice a zmapovala počty cizinců a jejich postavení na trhu práce v České republice. Vlastní výzkum se týká právě faktorů, které ovlivňují začlenění cizinců na český trh práce. Šetření proběhlo za využití kvalitativní analýzy sběru dat pomocí polostrukturovaných rozhovorů, kde bylo sledováno několik tematických okruhů (zařizování dokumentů/dokladů k povolení pracovat, pracovní zkušenosti a uplatnění vzdělání, jazyková integrace, zkušenosti se státní správou a poradenskými službami, rodinné vazby, představy o budoucnosti).

Výsledky šetření ukázaly rozdělení bariér ovlivňující začlenění cizinců na trhu práce na tři základní tematické celky. První skupinou faktorů, které ovlivňují začlenění přistěhovalců na český trh práce, jsou faktory ekonomické a strukturální. K této skupině řadíme například působení nabídky a poptávky na trhu práce i fázi hospodářského cyklu. Další skupinou faktorů ovlivňující integraci cizinců na pracovní trh jsou strategie a jednání samotných aktérů působících na trhu práce. Hlavními aktéry ovlivňující začleňování přistěhovalců na trhu práce je stát a zaměstnavatelé. Stát ze své pozice ovlivňuje účast zahraničních pracovníků na trhu práce legislativou regulující vstup imigrantů na pracovní trh a pracovněprávní legislativou, které upravuje různé režimy zaměstnávání. Zaměstnavatelé ovlivňují integraci cizinců na trh práce například neznalostí podmínek zaměstnávání cizinců. Typickým příkladem je omezené povědomí o možnostech zaměstnávání azylantů. Dalším problémem je velká administrativní zátěž pro zaměstnavatele. Z výzkumu také vyplynulo, že bariérami při integraci na český trh práce jsou obavy zaměstnavatelů z komunikace s cizinci, negativní předsudky zaměstnavatelů vůči imigrantům a jejich diskriminace na základě národnosti a státní příslušnosti, náboženství, ale i věku nebo rodinné situace. Poslední okruh bariér byl označen jako kulturní dimenze. Významnou roli v začlenění na trh práce hraje úroveň dosaženého vzdělání, předchozí praxe i pracovní historie v České republice. Dalším důležitým faktorem je výchozí postavení imigranta při integraci na pracovní trh, to totiž určuje další

sociální integraci, včetně začlenění do pracovního procesu. Na to navazuje kulturní a sociální kapitál, kdy například sociální sítě cizince hrají důležitou roli právě při hledání práce nebo i změně zaměstnání. V neposlední řadě nelze opomenout jazykové znalosti cizinců, které jsou klíčovým faktorem v úspěšném začleňování přistěhovalců na pracovní trh.

Integrace cizinců na český trh práce je klíčová pro jejich celkovou sociální integraci do většinové společnosti. Nezaměstnanost cizinců je pro Českou republiku poměrně novým fenoménem, který může v budoucnu nabývat na významu. Bohužel v současnosti není prováděn pravidelný monitoring nezaměstnanosti cizinců a Český statistický úřad pracuje pouze s kvalifikovanými odhady. Dlouhodobý trend nárůstu počtu cizinců na území České republiky, růst počtu cizinců s trvalým pobytem a vysoká koncentrace cizinců na sekundárním trhu práce zvyšují riziko nárůstu počtu nezaměstnaných cizinců na území České republiky. Cizinci jsou velmi zranitelnou skupinou, jejíž zaměstnanost a nezaměstnanost výrazně ovlivňují výkyvy v hospodářském cyklu. Rekordně nízký počet nezaměstnaných v roce 2017 v České republice otevřel hranice pro zahraniční pracovníky ještě více, protože zaměstnavatelé nemohou najít vhodné pracovníky na lokálním trhu. Pokud se má zlepšit situace imigrantů na českém trhu práce, je zapotřebí zjednodušení procesů uznávání diplomů a umožnění využití vzdělání v hostitelské společnosti, ulehčit přístup k jazykovým kurzům a zjednodušit a zpřehlednit právní rámec. Samotná edukace veřejnosti i pracovníků v náborových odděleních v této problematice by mohla pomoci předcházet negativním projevům v rámci přijímání cizinců na trh práce.

8. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

8.1 Literární zdroje

- BADE, Klaus J. *Evropa v pohybu: evropské migrace dvou staletí*. Translated by Alexej Kusák. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, 497 s. ISBN 80-7106-559-5.
- BARŠOVÁ, Andrea a BARŠA, Pavel. *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005, 308 s. Monografie; sv. č. 15. ISBN 80-210-3875-6.
- BAUMAN, Zygmunt. *Globalizace: důsledky pro člověka*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999. 157 s. Souvislosti; sv. 17. ISBN 80-204-0817-7.
- BRETTELL, Caroline a James Frank HOLLIFIELD. *Migration theory: talking across disciplines*. 2nd ed. New York: Routledge, 2008. ISBN 978-0415954273.
- COHEN, Robin, ed. *Theories of migration*. Cheltenham: Edward Elgar, ©1996. xvii, 512 s. The international library of studies on migration; 1. An Elgar reference collection. ISBN 1-85898-001-1.
- ČIŽINSKÝ, Pavel, Eva ČECH VALENTOVÁ, Pavla HRADEČNÁ, Klára HOLÍKOVÁ, Marie JELÍNKOVÁ, Martin ROZUMEK a Pavla ROZUMKOVÁ. *Zahraniční zaměstnanci na trhu práce v ČR a ve vybraných zemích EU*. Praha: Sdružení pro integraci a migraci, 2014, 147 s. ISBN 978-80-260-7201-0.
- DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2000, 375 s. ISBN 80-246-0139-7.
- DRBOHLAV, Dušan et al. *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. 207 s. Studie; sv. 66. ISBN 978-80-7419-039-1.
- GOLLEDGE, R. G., STIMSON, R. J. *Analytical Behavioural Geography*. New York: Croom Helm. 1987.
- GÜNTER, Vladislav. Imigrace do Československa a Česka po 2. sv. válce. s. 67 – 92. In: UHEREK, Zdeněk, Věra HONUSKOVÁ, Šárka OŠTÁDALOVÁ a Vladislav GÜNTER. *Migrace: historie a současnost*. Ostrava: Občanské sdružení PANT, 2016, 143 s. Moderní dějiny (Občanské sdružení PANT). ISBN 978-80-905942-9-6.

- GÜNTER, Vladislav. *Jak a proč být průvodcem cizince: příručka (nejen) pro dobrovolníky*. Přeprac. 2. vyd. Praha: Centrum pro integraci cizinců, 2015. ISBN 9788090552630.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008, 408 s. ISBN 978-80-7367-485-4.
- HOKOVSKY, Radko a Jiří KOPAL, ed. *Politics and policies of integration in Austria, Hungary, Czechia, Denmark and at the EU level*. 2nd printed ed. Brno: League of Human Rights, 2013, 402 s. ISBN 978-80-87414-12-5.
- HORÁKOVÁ, Milada. Problémy integrace etnických menšin. 4 – 6 s. In: *Sociální politika: měsíčník Ministerstva práce a sociálních věcí*. Praha: Sociopress, 1997, 23(1), 32 s. ISSN 0049-0962.
- HORÁKOVÁ, Milada. *Dlouhodobé trendy ve vývoji pracovních migrací v České republice*. Praha: VÚPSV, 2008, 114 s. ISBN 978-80-7416-020-2.
- CHÝLKOVÁ, Martina. *Proměna postojů k integraci menšin ve Francii, Německu a Nizozemsku a reflexe problematiky integrace menšin ze strany EU*. Brno, 2012. Magisterská práce. MASARYKOVA UNIVERZITA. Vedoucí práce Mgr. Hubert Smekal, M.A., Ph.D.
- JANKŮ, Kateřina. Moderní migrace. Stěhování se zvláštním významem. 13 – 27 s. In: *Sociální studia*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2006, 182 s. ISSN 1214-813X.
- LEE, Everett S. A Theory of Migration. 14 – 24 s. In: COHEN, Robin, ed. *Theories of migration*. Cheltenham: Edward Elgar, ©1996. xvii, 512 s. The international library of studies on migration; 1. An Elgar reference collection. ISBN 1-85898-001-1.
- MACHOVÁ, Barbora. Taje a úskalí terénního výzkumu na Balkáně. 31 – 44s. In: PAVLÁSEK, Michal a Jana NOSKOVÁ, ed. *Když výzkum, tak kvalitativní: serpentinami bádání v terénu*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, 154 s. Etnologické studie. ISBN 978-80-210-6480-5.
- MASSEY, Douglas S. *Worlds in Motion: Understanding international migration at the end of the millennium*. Oxford: Clarendon Press, 2005. xiv, 362 s. ISBN 0-19-928276-5.
- MASSEY, Douglas S., Joaquín ARANGO, Graeme HUGO, Ali KOUAOUCI, Adela PELLEGRINO, J. Edward TAYLOR. Theories of International Migration. s. 181 – 216. In: . In: COHEN, Robin, ed. *Theories of migration*. Cheltenham: Edward Elgar, ©1996. xvii, 512 s. The international library of studies on migration; 1. An Elgar reference collection. ISBN 1-85898-001-1.

- MICHAEL J. PIORE. *Birds of passage migrant labor and industrial societies*. Cambridge: Cambridge University Press, 1979, 229s. ISBN 9780511572210.
- PALÁT, Milan. *Determinanty vzniku migrace a statistiky cizinců v Evropské unii*. Ostrava: Key Publishing, 2014. Monografie (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-228-0.
- PARK, R. E., BURGESS, E. W., MCKENZIE R. (eds). *The City*. Chicago, London: University of Chicago Press, první vydání, 1925.
- PETERSEN, William. A General Typology of Migration. 3 – 13s .In: COHEN, Robin, ed. *Theories of migration*. Cheltenham: Edward Elgar, ©1996. xvii, 512 s. The international library of studies on migration; 1. An Elgar reference collection. ISBN 1-85898-001-1.
- POŘÍZKOVÁ, Hana. *Analýza zahraniční zaměstnanosti v České republice: postavení cizinců na trhu práce a podmínky jejich ekonomické integrace*. Praha: VÚPSV, 2008, 76 s. ISBN 978-80-87007-83-9.
- RÁKOCZYOVÁ, Miroslava a Robert TRBOLA, eds. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009, 309 s. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-023-0.
- RÁKOCZYOVÁ, Miroslava a Robert TRBOLA. *Lokální strategie integrace cizinců v ČR I*. 1. vyd. Praha: VÚPSV, 2008, 74 s. ISBN 978-80-7416-006-6.
- RÁKOCZYOVÁ, Miroslava et al. *Zaměstnavatelé zahraničních pracovníků v České republice a jejich role v procesu sociální integrace: (analýza poptávky po zahraniční pracovní síle)*. 1. vyd. Praha: VÚPSV, 2007. 156 s. ISBN 978-80-87007-92-1.
- SCHEBELLE, Danica a Jan KUBÁT. *Proces integrace rodin cizinců do majoritní společnosti České republiky s ohledem na jejich sociokulturní specifika a role žen v procesu integrace*. Praha: VÚPSV, 2017, 111 s. ISBN 978-80-7416-311-1.
- SCHEBELLE, Danica a HORÁKOVÁ, Milada. *Bariéry integračního procesu reflexí cizinců z třetích zemí*. 1. vyd. Praha: VÚPSV, 2012. 78 s. ISBN 978-80-7416-112-4.
- SOUKUP, Martin. *Terénní výzkum v sociální a kulturní antropologii*. 1. vyd. V Praze: Karolinum, 2014, 170 s. ISBN 978-80-246-2567-6.
- TRBOLA, Robert a Miroslava RÁKOCZYOVÁ, ed. *Vybrané aspekty života cizinců v České republice*. Praha: VÚPSV, 2010, 121 s. ISBN 978-80-7416-067-7.
- TRBOLA, Robert, ed. a RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, ed. *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR. II, Role zaměstnání a vybraných institucí v procesu integrace*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2011. 186 s. ISBN 978-80-87474-20-4.

UHEREK, Zdeněk, Věra HONUSKOVÁ, Šárka OŠŤÁDALOVÁ a Vladislav GÜNTER. *Migrace: historie a současnost*. Ostrava: Občanské sdružení PANT, 2016, 143 s. Moderní dějiny. ISBN 978-80-905942-9-6.

UHEREK, Zdeněk, Zuzana KORECKÁ a Tereza POJAROVÁ. *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy: vybrané případy významných imigračních skupin v České republice*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2008. 259 s. ISBN 978-80-87112-12-0.

UHEREK, Zdeněk. Migrace a formy soužití v cílových prostorech. 258 – 275 s. In: HIRT, Tomáš, ed. a JAKOUBEK, Marek, ed. *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit: (antropologická perspektiva)*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. 279 s. ISBN 80-86898-22-9.

8.2 Elektronické zdroje

Aktualizovaná „Koncepce integrace cizinců – Ve vzájemném respektu“ a Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců v roce 2016. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2016 [cit. 2017-10-04]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/25571/Priloha_c_2_Aktualizovana_Koncepce_integrace_cizincu_ve_vzajemnem_respektu_a_Postup_pri_realizaci_aktualizovane_Koncepce_integrace_cizincu_v_roce_2016.pdf

Analýza aktuální situace v oblasti integrace cizinců na území České republiky [online]. Ministerstvo vnitra České republiky, 2016, 40 [cit. 2017-9-27]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/migrace/soubor/analyza-aktualni-situace-v-oblasti-integrace-cizincu-pdf.aspx>.

BARŠOVÁ, Andrea. *Integrace přistěhovalců v Evropě: od občanské integrace k multikulturalismu a zpět?* [online]. In: *Migrace online*, 2005, s. 13 [cit. 2017-9-27]. Dostupné z: https://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fcef50bfa263ef/ABarsova_Integrace_pristehovalcu_v_Evrope.pdf

BLAHOUTOVÁ, Tereza. *Role integračních center při integraci cizinců*. *Migraceonline.cz*[online]. 2012 [cit. 2017-9-26]. Dostupné z: <http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/role-integracnich-center-pri-integraci-cizincu>

BUŠŤÍKOVÁ, Lenka. Analýza sociálních sítí. 193-206 s. In: *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 35.[online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1999. ISSN 1210-3861. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/42a6c78198cacdc20c3a2da286e0c226ef935606_21_0_193BUSTI.pdf

- CASAONLINE. *Etický kodex české asociace pro sociální antropologii*. Casaonline.cz[online]. [cit. 2017-11-17]. Dostupné z: <http://www.casaonline.cz/wp-content/uploads/Etický-kodex-CASA.pdf>.
- CIZINCI V ČESKÉ REPUBLICE. Český statistický úřad [online]. Praha: ČSÚ, 2017 [cit. 2017-10-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32912864/29002716.pdf/305b67a9-9dea-4b46-a1c5-bb7926d20a5f?version=1.0>
- Cizinci: Počet cizinců. Český statistický úřad [online]. Praha: ČSÚ, 2017 [cit. 2017-10-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-pocet-cizincu>
- Cizinci: Zaměstnanost. Český statistický úřad [online]. Praha: ČSÚ, 2017 [cit. 2017-10-07]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/cizinci/2-ciz_zamestnanost
- ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 101/2000 Sb. ze dne 4. dubna 2000, o ochraně osobních údajů. *Sbírka zákonů České republiky*. 2000. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&nr=101~2F2000&rpp=15#seznam>
- Data - počet cizinců. Český statistický úřad [online]. Praha: ČSÚ, 2017 [cit. 2017-10-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/predbezne-udaje-zverejnovane-rs-cp>
- DRBOHLAV, Dušan a Zdeněk UHEREK. Reflexe migračních teorií. 125-141 s. In: *Geografie: sborník České geografické společnosti = Geography: Journal of Czech Geographic Society*. Praha: Česká geografická společnost, 2007, 236 s. ISSN 1212-0014. Dostupné také z: <http://geography.cz/sbornik>.
- GERSTNEROVÁ, Andrea. *Integrace cizinců ze třetích zemí na místním trhu práce v době ekonomické krize. Výklad rozsahu působnosti státních a nestátních orgánů*. In: Český lid [online]. Praha: Český lid, 2014, 421 – 437 s. Dostupné z: <http://ceskylid.avcr.cz/issue/101/4/>
- HENIG, David. *Migrace. Centrum aplikované antropologie a terénního výzkumu (CAAT)* [online]. 2007, 07/9, 10 [cit. 2017-10-04]. Dostupné z: http://www.antropologie.org/sites/default/files/publikace/downloads/149_149_david_henig_migration.pdf
- HOKOVSKÝ, Radko a Jiří KOPAL. *Doporučení: Jak mají politické strany čelit politickým extremistům?* [online]. 2014, , 4 [cit. 2017-9-27]. Dostupné z: <http://www.evropskehodnoty.cz/wp-content/uploads/2014/01/Doporu%C4%8Den%C3%AD-Jak-maj%C3%AD-politick%C3%A9-strany-%C4%8Delit-politick%C3%BDm-extremist%C5%AFm.pdf>

- HORÁKOVA, Milada. *Zaměstnávání cizinců v České republice, část I., Integrace cizinců na trhu práce v České republice*. VÚPSV, 2001, 33 s. Dostupné z: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/int1.pdf>
- Integrace: Integrace cizinců na území ČR. Ministerstvo vnitra ČR [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2017 [cit. 2017-10-05]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/integrace>
- JEŘÁBEK, H. Chicagská sociologická škola a počátky Chicagské univerzity. 29 – 49 s. In: *Historická sociologie: časopis pro historické sociální vědy [online]*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, 2009- [cit. 2017-11-05]. ISSN 2336-3525. Dostupné z: <http://docplayer.cz/3432139-Chicagska-sociologicka-skola-a-pocatky-chicagske-univerzity.html>
- NOSKOVÁ, Jana. Tazatel, dotazovaný – dočasní "přátelé"? *Biograf* [online]. 2004, (35): 15 odst [cit. 2017-11-2]. ISSN 1211-5770. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1421/jaro2013/HIB0463/um/NOSKOVA-Uskali_TV.pdf
- Občané třetích zemí. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2017 [cit. 2017-10-07]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obcane-tretich-zemi.aspx>
- Perspektiva pro nezaměstnané. *Centrum pro integraci cizinců, o.p.s.* [online]. Praha, 2012 [cit. 2017-10-12]. Dostupné z: <http://www.cicpraha.org/cs/pracovni-poradenstvi/socialni-rehabilitace-cic.html>
- POŘÍZKOVÁ, Hana. *Analýza zahraniční zaměstnanosti v České republice: postavení cizinců na trhu práce a podmínky jejich ekonomické integrace*. Praha: VÚPSV, 2008. ISBN 978-80-87007-83-9.
- Postavení a postoje dlouhodobě usazených migrantů a migrantek v České republice. *Poradna pro občanství/ Občanská a lidská práva* [online]. Praha: Poradna pro občanství/ Občanská a lidská práva 2014 [cit. 2017-11-07]. Dostupné z: https://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/zprava_z_vyzku_mu-1.pdf
- Praktický manuál s návodem na řešení obtížných životních situací. Sdružení pro integraci a migraci, o. p. s. [online]. Praha: Sdružení pro integraci a migraci, o. p. s., 2017 [cit. 2017-10-07]. Dostupné z: http://www.migrace.com/docs/161013_zvk_manual_cz_zafixovane-barvy.pdf
- STÝSKALÍKOVÁ, Věra. Modely integrace imigrantů a jejich projevy v české politice. In: *Středoevropské politické studie* [online]. Brno: Mezinárodní politologický ústav MU, 2004, Vol 6(No 2–3 (2004) [cit. 2017-9-28]. ISSN 1212-7817. Dostupné z: https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/4041/5279#_edn1

- Terminologický slovník - krizové řízení a plánování obrany státu. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Praha, 2017 [cit. 2017-6-22]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/migrace/docDetail.aspx?docid=21266713&doctype=ART>
- UHEREK, Zdeněk. Integrace cizinců z hlediska emického a etického. In: *Etnologický ústav AV ČR, v. v. i.* [online]. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2005 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fceb50bfa263ef/ZUherek_Integrace_cizincu.pdf
- UHEREK, Zdeněk. Migrace v české etnologii: náměty k obohacení migrační teorie. In: *Národopisná revue* [online]. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2016, XXVI(4/2016) [cit. 2017-8-26]. ISSN 0862-8351. Dostupné z: <http://revue.nulk.cz/pdf/r4-2016.pdf>
- VOJTKOVÁ, Michaela. Teorie mezinárodní migrace. *SOCIOweb* [online]. 2005, 5_2005 [cit. 2017-8-26]. ISSN 1214-1720. Dostupné z: http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/124_socioweb_5.pdf
- VOLNÝ VSTUP NA TRH PRÁCE. Sdružení pro integraci a migraci, o. p. s. [online]. Praha: Sdružení pro integraci a migraci, o. p. s., 2017 [cit. 2017-11-07]. Dostupné z: <http://www.migrace.com/cs/poradna/informace-pro-cizince/cizinci-ze-zemi-mimo-eu/pracovni-pomer/volny-vstup-trh-prace>
- Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky v roce 2016. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2017 [cit. 2017-10-04]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/1278>
- ŽIVOT CIZINCŮ V ČR Český statistický úřad [online]. Praha: ČSÚ, 2017 [cit. 2017-10-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32846249/29002616.pdf/3c72c912-44e6-4c90-8aae-75c7a166f044?version=1.0>

9. PŘÍLOHY

Příloha A – Scénář rozhovorů s cizinci

DOPLŇUJÍCÍ OTÁZKY K ROZHOVORU S MIGRANTY

1. Představení tazatelky a účelu výzkumu, svolení k audionahrávce a informace o ochraně osobních údajů.

1. Základní charakteristika informátora:

- Jméno/Name:	- Rodinný stav/Marital status:
- Občanství/Citizenship:	- Vzdělání/Education:
- Pohlaví/Sex:	- Pracovní zařazení/Job title:
- Věk/Age:	- Pobytový status v ČR/Residence status in the Czech Republic:
- Délka pobytu v ČR/Duration of living in CZE:	

2. Mohl/a byste se krátce představit?

- Z jakého důvodu jste se rozhodl/a odejít do České republiky?
- Jaký je Vaš rodinný status? Žijete v České republice s rodinou?
- Očekávání od života a práce v ČR vs. realita
- Jaké jste měl/a kontakty v České republicy?

2. Vyřizování dokladů potřebných k povolení k práci v České republice

- Jaké je Vaše povolení k práci?
- Jak proběhlo vyřizování povolení k práci?

3. Pracovní zkušenosti a uplatnění vzdělání

- Jaké je Vaše vzdělání?	- Souvisela změna pracovního statusu se změnou Vašeho pobytového statusu?
- Jaké cizí jazyky ovládáte na komunikativní úrovni?	- Zvýšilo se Vaše uplatnění na pracovním trhu v České republice po uznání nostrifikace?
- Jaké jsou Vaše pracovní zkušenosti v České republice.	- Máte zkušenosti s rekvalifikačními kurzy v České republice?
- Jak jste tyto práce získal/a?	
- Pokud jste bez práce, co je podle Vás překážkou v jejím získání?	

- Jaké kurzy jste absolvoval/a? A jak je hodnotíte?
- Jakou práci byste chtěl/a v ČR získat? Souvisela by s Vaším vzděláním/kvalifikací?
- Jaký jazyk využíváte ve Vašem zaměstnání?

4. Český jazyk

- Mluvíte českým jazykem? A kde jste se ho naučila?

5. Zkušenosti se státní správou nebo poradenskými službami

- Orientujete se při vyřizování nebo prodlužování pracovního povolení? Víte, na koho se obrátit?
- V rámci administrativních věcí využíváte pomoc nějaké instituce?
- Spolupracujete s úřadem práce? Jaké jsou Vaše zkušenosti s ÚP?
- Spolupracujete s neziskovými organizacemi?
- Využíváte jejich služeb při hledání práce, zlepšování českého jazyka atd. ?

6. Rodinné vazby v České republice

- Máte blízké a přátele v České republice?
- Staráte se o děti v České republice? Jste na rodičovské dovolené?
- Jsou mezi Vašimi přáteli převážně Češi, krajané nebo jiní cizinci?
- Jak jste se spřátelili/seznámili?
- Jak s těmito přáteli trávíte svůj volný čas?

7. Budoucnost

- Jaké jsou Vaše plány do budoucna?
- Přemýšlíte o návratu do země původu?
- Budete si žádat o trvalý pobyt (pokud ho nemáte)?
- Co Vám při hledání práce nejvíce škodí/uškodilo?
- Co Vám při hledání práce nejvíce pomáhá/pomohlo?

Děkuji za Váš čas a poskytnuté informace.

Příloha B – Ukázka pozvánky na kurz češtiny a job klub¹⁶⁰

PERSPEKTIVA
pro nezaměstnané migranty

KURZ ČEŠTINY

KURZ ČEŠTINY

KURZ ČEŠTINY

Začátek od úterý 12. 9. 2017

Bezplatné kurzy jsou pro klienty služby Perspektiva.
Osobní registrace na adrese Pernerova 32, Praha 8 – Karlín.

Kontakt: prace@cicpraha.org tel.: 702 150 630

www.cicpraha.org www.jobmanual.cz

PERSPEKTIVA
pro nezaměstnané migranty

JOBKLUB

Telefonát se zaměstnavatelem

Telefonát se zaměstnavatelem

Lektoři: Kamila Strachoňová - česky bez tlumočení
Datum: Úterý 28. 2. 2017 od 13,00 do 14,30
Místo: Karlínské náměstí 7, Praha 8 - Centrum pro integraci cizinců

www.cicpraha.org www.jobmanual.cz

¹⁶⁰Perspektiva pro nezaměstnané. *Centrum pro integraci cizinců, o.p.s.* [online]. Praha, 2012 [cit. 2017-10-12]. Dostupné z: <http://www.cicpraha.org/cs/pracovni-poradenstvi/socialni-rehabilitace-cic.html>